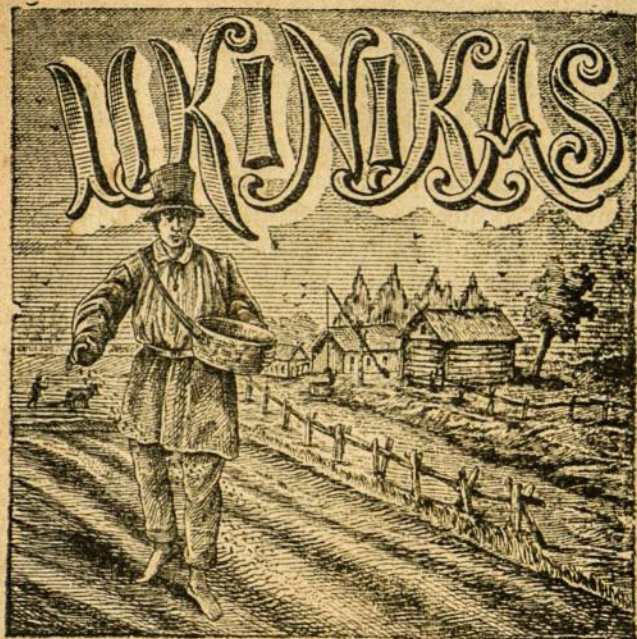

Laikrasztis, paskirtas reikalams ukinjky.

Iszeina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje su prisiuntimu kopertose, 5 rubl., su perneszimu per rubežių arba per rankas imant nū perkupczyų — 2 rubl.; Prusūse, su prisiuntimu. — 3 mark.; Amerikoje ir kitur — 4 mark.

Neužsirustikit, mieli skaitytojai, ant mūsų, kad mažumą pavėlinom iszleidimą szitūdviejų numerių. Szį kartą buvo daug trukdinių.

Nelaikykite patys savęs per paikus!

Kas važinėjo po Žemaiczius, tam teko pasipažinti su įvairioms paikystėms, isikerojusioms regimai laike baudžiamų. Tarp kitų labai szlykszcziai iszrodo *lenkiszkas garbinimas ponų* tame kraszte . . . Padėkim, važiuojam keliu ir susitinkame žemaitį važiuojant su savo mažiuku arkliuku. Jaigu mes tik poniszka iszrodome, tai žemaitis tūjaus nusiims kepurę ir sakys „dzindobri“, t. e. labą dien. Matai, jis mislyja, kad pons tai augsztesnis, garbingesnis žmogus, lyg koks pusdievis ir jam reikia atidūti garbę — priesz poną jau ir apie „Tegul bus pagarbintas etc.“ užmirsztą; o tą garbę ponui reikia atidūti lenkimszai, nes kur-gi toks pons supras žemaitiszka (negražu!) — mislyja paikas žmogelis; o kadir ans mokėtu žemaitiszka, tai norėdamas isz tikros szirdies pagarbinti poną, negali žemaitiszka atsiliepti, jaigu nors kiek gali lenkimszai. . . .

Arba jaigu žemaitis nū pono ką gavo, ar dovanoms ar kaip kitaip, tai toks sako „dzinkuja“ — tai ve daug gražiau — tik lenkimszai. Tokie mūsų prasciokai! Jie visai nesupranta to, kad tūmi savęs paties ir kalbos paniekinimu jie tiktai dūda progą svetimems savę už niekus laikyti. Asz jums sakau, mieli žemaicziai, jog tai nemenkas daigtas yra isz geros valios dūtis savę niekinti, o ipacz nū kokių ten isz kas-žin kur į mūsų krasztą atsiplovusių lenkinų, kurie delto nedovanai kartą pavadina: glūpi cham; o vokiecziai už tokią kvailystą apdovanojo lietuvininkus vardu: „Dummer Littauer“

(paikas lietuvininks). O jie visai tur tiesą, taip sakydami, nes juk ir jus patys prisipažisit, kad toks bereikalingas niekinimas paties savęs akise svetimo ir dar neprietelingo žmogaus — tai iš tikro bjauri paikysta. Kad man pasitaiko taip susitikti su žemaicziu ir matyti tokį paiką jo pasielgimą, tai man darosi ir gaila ir pikta, ir ašz tūjaus barūsi ant tokio paiko žmogaus ir neatleidžiu jo, pakol jam neiszguldau jo paikystės. Tokis pamokslas nors ne iš sykio, bet tik perlaužia žmogelio numanymą ant geresnės pusės. . . .

Daug kartų teko man matyti, kaip žemaitis griebiasi buczyti ponui į ranką! Na, žmogau, ką tu mislyji buczydamas į ranką žmogaus? Juk tai didžiausias paniekinimas savęs ir garbinimas kokio ten nepripažįto dievaiczio žmogaus pavidale. Ką tu mislyji: ar bene tie ponai, kurių rankų tu nesigėdi, lyg szū, laižyti — yra iš tikro augsztesni, doresni arba garbingesni už tavę. Tikėk man, jog tu visame kame esi geresnis už daugelį ponų, su išpučiusiu pilvu bei su išlepintu kunu. Tu nedovanai gyveni ant svieto, tu uždirbi sav maistą, kaip Dievas prisakė, savo prakaitu, ir ne tik sav, bet ir kitiems; tu su savo menkais nusidėjimais daug teisingesnis ir doresnis akise augszcziausios Teisybės už aną *poną*, kurs, juk tu pats žinai, minta svetimu prakaitu — ir tu savę, tai yra, daug geresnį žmogų taip nužemini priesz lenkiszką ar kitoniszką dykadūnį . . . O ar žinai delko taip darosi! — Tai vis delto, kad tu esi kvailas: tu negali nuspręst, kas yra geresnis, o kas niekesnis, deltogi anas kytrūlis dykadūnis ir vadina tavę

„głupi litvin.“ Delto-gi, jai nori buti laikomas per žmogų, tai pirmucziausiai liaukis puldinėjęs priesz kiekviena su jūdais rubais bei su storu pilvu pasi-pūsusi.

Apie naudą, kurią mums atnesza bitės, padėdamos apsivaisiti augmenims.

Visiems yra žinoma, kad bitis atnesza mums naudą tūmi, kad dūda medų ir vaszką. Bet sziais dviemi daigtais neiszsisiejia dar ta visa nauda, kurią mes apturime nū biczių. Mat reikia dar žinoti, kad bitės nemažą naudą atnesza mums, padėdamos apsivaisiti augmenų (medžių, krumų, žolių, javų, kvietkų . . .) žiedams ir tokiu budu padaugidamos kiekybę grūdų arba sėklų. Apie szitą dalyką retas kas žino, pertai mes ketiname czionai apie tai truputį pakalbėti.

Įdant geriaus suprasti, kokią tarpinikystę priima bitės apsivaisinime augmenų, turime pirmiaus susipažiti, kaip abelnai augmens apsivaisina.

Augmens, kaip ir gyvuliai, turi savo žiedūse du gymiu, vyriszką ir moteriszką. Gerai tikt prisi-žiurėjus į vidurį jaib-kokio didesnio žiedo, galima yra užtėmyti jame riogsanczius ties pat viduriu dvejopus kotelius: vieni isz jų turi ant galo galvutes su dūbuke arba snukucziu, — tegul bus jie pavaditi *stulpeliais*; aplink stulpelius yra iszaugę kitokie koteliai, suvis nepaneszantiejie ant pirmutinių, isz kurių kiekvienas užsibaigia lyg mazgeliu, — pavadikime jų del skirtingumo *stagarėliais*.

Stulpeliai atsako moteriszkui gymiui, o stagarėliai vyriszkui. Stulpelyje esti mažytelėlės vaisiaus arba sėklos užmazgos, o stagarėlių mazgeliūse labai smulkios dulkutės, tankiausiai geltonos spalvos.

Daugiausiai yra tokių augmenų, kurie turi vienam ir tam paciam žiede ir moteriszką ir vyriszką gymį, t. y. ir stulpelius ir stagarėlius. Bet neretai atsitaiko, kad augmū turi dvejopus žiedus: vienūse yra tikt stulpeliai, o kitūse tikt vieni stagarėliai. Pas kanapes dar kitaip dedasi: pas vienas isz jų, vadinamas pleiskėmis arba pleisganėmis, yra žiedai tikt su vyriszku gymiu, o kitose, vadinamose grudinėmis kanapėmis, yra žiedai vien tikt su moteriszku gymiu.

Pražydėjus žiedui, stagarėlių mazgeliai truksta ir isz jų iszbyra augszcziaus minėtosios dulkutės; jai dabar nors viena tokia dulkutė papūla ant sunkuczio stulpelio, tai ji tūjaus įauga į vidurį to stulpelio ir, susidurusi tenai su sėkline užmazga, tokiu budu apvaisina; isz taip apvaisitos užmazgos toliaus jau gali pasidaryti sėkla arba grudas. Jaigu nė viena dulkutė nepapultų ant sunkuczio stulpelio, tai užmazga netaptų užveista ir pertai sėkla arba grudas negaletų pasidaryti.

Kokiu-gi budu dulkutės gali patekti ant sunkuczio stulpelio, ipacz jai szis paskutinis tankiai esti ilgesnis už stagarėlius, arba jai jis esti suvis atskiram žiede? Gana tankiai vėjas pernesza dulkutes ant stulpelio ir tokiu budu padeda žiedui apsivaisiti ir iszdūti vaisių. Apart vėjo pernesza tas dulkes, nekurie landantiejie po žiedus vabalė-

liai, tarp kurių pirmutinę vietą užima bitės. Bitė, landžiodama po žiedus del ėmimo medaus arba ir pacių dulkuczių, reikalingų joms del maitinimo biczių kirmėlaiczių ir vadinancziujusi paprastai biczių dūna, lengvai įsivelia į tų žiedų dulkutes, neretai taip labai, jogiai visa stojasi geltona; nulėkusi paskui ant kitų žiedų, ji ir užkreczia nors kokią vieną dulkutę ant stulpelio ir tokiu tai budu padeda žiedui apsivaisiti.

Kiekviena bitė, išlėkusi į darbą, per vieną savo žygį aplanko mažiausiai 50 žiedų. Tegul jau ji apvaisis tik deszimtą dalį visų aplankytų žiedų, tai apturėsime 5 apvaisitus žiedus. Kadangi per dieną bitė atlieka mažiausiai keturis tokius žygius, tai ir per dieną ji gali apvaisiti mažiausiai dvidešimt žiedų. Avilyje-gi yra iš viso nū 20 iki 50 tukstanczių biczių; tegul jų iszeis kasdien į darbą tik 10 tukstanczių, tai tą syk vienas avily galės per dieną apvaisiti 200 tukstanczių žiedų. Jai tiek daug žiedų gali apvaisiti tik vienas spieczius ir per vieną dieną, tai kiek-gi jų apvaisis kokia 20 spieczių ir dar per visus metus!

Tam tyczia daryti bandymai su baltaisiais dobilais aiszkiai patvirtino biczių tarpinikystę dalyke apvaisinimo žiedų. Vienas anglikas pasėjo savo sode baltųjų dobilų ir antramet 100 galvukių jų apdengė sieteliais, idant bitės prie jų neprieitų, o kitą 100 galvukių paliko neuždengtą; nunokus vieniems ir kitiems dobilams, pasirodė, kad neuždengtosiiose galvutėse buvo su virszum 2000 grūdų, o pridengtose nė vieno grudo. Pervežti iš Europos į Australiją baltieji dobilai ir tenai pasėti iš

pradžią visai beveik neiszdūdavo sėklų, ir, tiktai prasiplatinus pargabentoms iš Europos bitėms, australiečiai gali dabar apturėti iš baltųjų dobilų ir grūdų. Bet kam dar mums kur kitur jieszkoti paveizdų! Juk ir pas mus baltieji dobilai pasėti tokioje vietoje, kur bitės retai atsilanko, daug mažiau esti brandesni, nei pasėti tokioje vietoje, kur bitės tankiau apsilanko.

Nū labai seniai jau yra žinoma, kad ir gričiai kur-kas brandesni buva, jai nū jų bitės labiau medų renka: „Ježeli gryka miodzi, to i w ziarno urodzi;“ lietuviszkai tas pats bus taip: „jai gričiai užturės daug medaus, tai bus jie brandūs“ (nes bitės tąsyk po jų labiau lakstys ir per tai daugiau galės apvaisinti žiedų).

Yra taipos-gi užtėmyta, kad sodūse, nesant pas nieką aplinkui biczių, visados esti mažiau vaisių, nors ir vaisiniai medžiai būtų žydėję iš pavasario labai apscziai. Kiekvienas galėjo datirti, kad, jai tikt žydint vaisiniams medžiams per visą laiką lyja ir bitės per tai mažai arba ir suvis negali iszeiti į darbą, tai ir tie vaisiniai medžiai iszdūda mažai vaisių.

Kaip baltiemsiems dobilams, gričiams ir vaisiniams medžiams, taip-pat bitės padeda apsisvaisinti ir kitiems augmenims, nū kurių tikt joms tenka medų neszti arba dulkutes rankioti.

Tai-gi dabar matome, kaip didelę naudą atnesza mums bitės, padėdamos apsisvaisinti augmenų žiedams. Reikia tikėtis, kad ukinįkai, dasižinoję apie tai, su daug didesniu noru griebsis už užsi-

vedimo pas savę biczių, ipacz, kad jos dar atnesza mums naudą ir tūmi, kad dūda medų ir vaszką.*)

J. Bitaitis.

Vienam verksmas, kitam džiaugsmas.

Paraszė lenkiskai *Iskierka*, vertė *J. Aržūlaitis*.

(Pabaiga.)

— Kaip sunku turi but ant szirdies pametusiam juos! —

Tuom tarpu tarp durių grinczios kaimyno pasirodė storungis Gasparas. Pažiovavo kelissyk, pasiraižė, o užtėmyjęs Mykolą, taip prakalbėjo:

— Kaip tav rodosi, ar gerą szilandien turėsime jomarką?

— Vieniems gali buti geras, o kitiems blogas, kaip kam klosis — atsakė Mikola ir atsiduso.

Mislis, kad pametusiam tiek daug pinigų gali dabar baisiai rupėti, kaip akmuo gulėjo ant jo szirdies. Jis troszko kuogreicziausiai tą atrasti; užtai-gi pamatęs Gasparą, labai pradžiugo; nusprendė paklausti jo rodos, ką jam reikia dabar daryti?

— Sztai — tarė — czia vienas pasidarė nemažai rupesczio, nes pametė pinigus; radau juos czionai prie kelio patvoryje . . . Duok man rodą, kaimyne, kaip atrasti tą, kuris pametė tuos pinigus.

Gasparas greitai prisiartino.

— Pinigus radai? . . . kokius?

— Sakau tav, pinigus radau, szilandien, neperse-niai, gana daug . . .

— Parodyk! . . .

*) Gera! vedant bitinikystę isz vieno avilio galima yra apturėti medaus ir vaszko už 5 iki 10 rs.; nekurie bitinikai, laikantieji bites Levicko aviliuose ir trusdami jūse pagal to paczio Levickio metodą, apturi nū vieno spiecziaus dar daugiaus pelno. Skaitykit knigėlę vardu: „Kalendorius Bitinikystės.“

Mykola gana gerai žinojo, kad rastų pinigų ne-
išzpuola jaib-kam rodyti, o ipacz Gasparui, kurio gu-
drumas buvo visiems žinomas. Pertai jis atsakė:

— Užslėpiau juos gerai, o kaip atsiras pametęsis,
tai tada parodysiu.

Gasparas uždėjęs ranką ant jo peties, tarė į jį
pasznabždoms:

— Radai, tai tavo! Jaigu turėtum protą, tai
niekam apie tai nė nepapasakotum.

Mykola ruscziai dyrstelėjo ant kalbanczio:

— Saugok manę Vieszpatie Kristau nū vagystos!

— Ka! Ka! ar tu skrynę keno iszplėszei, arba
isz kiszeniaus kam isztraukei. Gulėjo ant tavo lauko,
kaip ir tos szakos, nulaužtos vėtros. Pametė jūs
koks prekėjas, žydpalaikis, arba ponas, kuris pinigais
yra apsipykęs Pasikasys pakauszį, užkeiks
ir paskui gerai valgys, gerai miegos, kaip ir pirmiaus.

— Gal jis buti ar žydas, ar ponas, o asz liksiu
vagim — atsakė Mikola.

— Na, tai dūk sargui užszaukti, o pamatysi, kad
tūjaus atsiras toks, kuris paims pinigus. Bet kada
tavę užpuls badas, o neturėsi isz ko iszmisti, tai pa-
mislyk sav: ot, kvailas buvau, ir atlikta . . . Jaigu
ten yra daug pinigų, tai gali ir pats atsigriebti ir
gali pagerėti vaikų buvį . . .

Mykola atsiduso. Tūm tarpu važiavo keliu viens
ukinikas, pliekdamas porą smagių ir dailių bėrūkų.

Mykola dyrstelėjo į arklus.

— Kaimyne, kaimyne! — suszuko, krutįdamas
Gasparą; — žiurėk! tai mano bėriai.

— Tavo! kas-žin, gal jų valdytojas nori jūs par-
dūti ant jomarko.

— Dieve mano, Dieve! Kam asz jūs pardaviau!...
su jais viskas dingo! — atsiduso Mykola.

— Nėra nieko lengviaus, kaip jūs atpirkti, kad
tik pinigų butų; o gal rastų ir užtektų? — tarė lyg
nenoroms Gasparas.

— Dar ir liktų . . . bet tie pinigai svetimi — gynėsi nū pagundos Mykola.

— Kvailas, kaimyne! . . . tik tu, asz ir sena liepa apie viską žinome; gal buti Ponas Dievas tav isz dangaus atsiuntė pagelbą. Kam tav jieszkoti tokio, kuris gal jūs prisisaviti? Atpirksi arklius, už likusius pinigus nusipirksi avižų, asz tav padėsiu, o už gerą rodą ir už prilaikymą paslapties manę gerai pamylėsi, o ir pats užtrauksi. Laimė, sako, plunksnūta esanti, reikia ją aptaisyti, idant greitai nepalėktų.

Kalbėdamas tai Gasparas raitė sav usus.

— O žmonės ką pasakys, kad asz būdamas tokiūse vargūse, įsitaisiau arklius?

— Menkas daigtas, ką žmonės . . . o pasakysime, kad tu nū manęs pasiskolinai ir gan! Ar-gi mums daves teisybę?

*

*

*

Saulelė jau leidosi, o ant rinkos ir ulyczių miestelio buvo dar angszta ir didelis triukszmas. Bet didžiausias triukszmas buvo miesto szinkiuose. Czia buvo užpilamas troszkinys, užliejami rupescziai ir aplaistomi geri ir blogi reikalai.

Szinkius Pipiro, „murinėje“, kaip žmonės iszsi-reikszdavo, buvo geriausias visame miestelyje; vadino jį „bravarne.“ Czionai daugiausiai susirinkdavo pilionys (mieszcionys) ir ponpalaikiai, czionai atsilankydavo vaitas ir valsecziaus rasztinikas. Pas Pipirą netraukdavo degtinę ant puskvatierkių, bet daugiausiai gerdavo alų ir drutėdavosi geresniais užkandžiais. Tai-gi czionai kamaraitėje, už vieno stalelio sutinkame vėl Gasparą su Mykola. Gasparas buvo linksmas, sėdėjo jis kojas isztiesęs ir szlūstė delnu usus. Mykola-gi sėdėjo susilenkęs ir ismeigęs akis į vieną daigtą. Szalia jūdviejų, ant torielkų buvo galas kumpio, dūna, bonkos; atliekantieji stiklai ir dvi neužimtos vietos liudyjo, kad priesz valandėlę turėjo buti daugiaus sveczių prie stalo.

— Gerai mudviem einasi, kaimyne, atsiliepė Gasparas — užtikova czionai vaitą su rasztiniku, persergėjova jųdu, kad pinigųs dėl pirkimo arklių pasiskolinai nū manęs; dar pats velnias prie tavęs neprisikabįs. Bet kas galėjo pamesti tiek daug pinigų?... turi but koks didžturtis. Suskaitykime, kiek iszdūta pinigų? . . . Arkliai — szimtą deszimts rublių, avižos — penkiolika, žiponukai dėl vaikų — keturis rublius, pacziai skepeta — puspenkto, dūna, gruczė, lasziniai — apie tris rublius, su vaitu ir rasztiniku pragerta trys rubliai; mudu jau dėkui Dievui drutinaivos trecią syki — suėmus viską apturėsime per szimtą keturesdeszimts rublių; o gal dar ir liko sziek tiek tāmė palaimītam grebszelyje?

— Ai liko! — sumurmėjo nenoroms Mykola, dar žemiaus nuleisdamas nosį.

— E . . . e . . . tiek pinigų be darbo, be triuso, tikt tiek, ką pasilenkei ir pakėlėi.

— Bet manę tie pinigai neszildo — atsakė Mikola.

— Nes tu kvailas, kaimyne! Asz nū tokio laikio į pusantro sieksnio paaugečiau, o tavę jis sukuprino ir prilenkė prie žemės . . .

— Kad asz bucziau tūs pinigųs uždirbęs arba pasiskolinęs, tai man būtų lengviaus.

— Lengviausiai, jai lengvai pareina — atsakė Gasparas, staigiai užsimislydamas.

Jau jis negalėjo daugiaus gerti ir valgyti; už pinigųs Mykolos atsigėrė ir privalgė, kiek tikt norėjo... Pradėjo jam graužti szirdį pavydas, kad jam pripūlė tokia dalis. Mykola daug naudojo, o jis ką? . . . Keliolika stiklų alaus ir truputį valgio — ką tai stovi priesz tiek daug pinigų! Dėlto-gi jis pradėjo sav iszmėtinėti, kad ankscziaus nepareikalavo, idant Mykola pasidalītu su jųm rastus pinigųs . . . Kəs žin, o gal dar dabar pabandyti iszgriebti likusius mazgelyje pinigųs? Su tūm asilu, man regisi, negal taip sunkiai eiti . . .

Gasparas pasitikėjo ant savo gudrumo ir sukrumo, kuriūm jau ne vieną prigavo. Valandžiukę pamislijęs, jis nusprendė pradėti gerumu. o jaigu taip nepasisektų, tai galima ir pagąsdinti.

Valandėlei praėjus, taip jis pradėjo kalbėti: Kaip nori, tikėk, ar netikėk, kaimyne, bet tas jūsų vargas kaip akmū gulėjo man ant szirdies. Įpacz man pagailo jūsų moteriszkės ir mažų vaikuczių, nykstanczių vargūse; nors asz ir neturiu vaikų, vienok suprantu, kaip nesmagu tėvui žiūrėti į tokią jų nelaimę. — Gasparas nusiszlūstė su ranka akis. — Ne syki sav prižadėjau, kaip tik užsidirbsiu daugiau skatiko, pagelbėti jus paskolįdamas. Bet kur tav! isz to turto, kurį turiu, sunku buvo ką atidėti, nes skatikas, kad ir koks užkliuvo, tai, tikėk man, kito nesulaukė, nes visados atsirado kokia-nors skylė, kurią reikėjo užkiszti. Per niek buvo mano geismai, užtad-gi, kada Dievas tavę palaimino ir radai pinigų, labjaus prasidžiugau, nei pats bučiau radęs, nesigailėjau tav perkant rodos ir pagelbos.

Mykola iszvertęs akis žiūrėjo į Gasparą. Visi atsitikimai szios dienos, alus degtinė apsvaigino jam protą; niekaip negalėjo gerai suposmūti girdėtų žodžių. Kadangi kaimynas kalbejo gailingu balsu, prie tam dar mirkčiojo akimis, kraipė usus ir raukėsi, lyg norėdamas verkti, tai susigraudino minkszta szirdis Mykolos; apsikabinęs Gasparą ir buczyūdamas jį, tarė:

— Mielas kaimyne! Tegul Dievas manę pabaudžia už tai, kad asz kartais tikėjau žmonėms, apie tavę blogai kalbantiems; bet szilandien matau, kad turi gerą szirdį. Jaigu negalėjai manę pagelbėti, tai už tai tavęs suvis nekaltinu! . . .

— Taip, taip — pradėjo vėl Gasparas, geisdamas savo užmanymą įkunyti. — Tai-gi ir man sunku. At, moteriszkė mano skundžiasi ir liegsta, norėčiau ją gelbėti, bet kūm? Zmonėms rodosi, jaigu kas nedejūja, nesiskundžia, neskolina, tai yra turtingas; at,

padėkime, asz norėdamas saviszkę nuvežti pas daktarus ir gydyti, turėčiau skoliti nuo žydų.

— Ar kas kits tavęs negal pagelbėti, kaip tik žydai? — pertraukė Mykola.

— Ranka ranką plauja — sako patarlė. Asz labjaus norėčiau, kad koks geras žmogus man paskolytų, nė prasidėti su žydais.

— Tegul tik asz prasigyvesiu, tai tav tūjaus paskolisiu — tarė Mykola.

— Arsziausiai! — kalbėjo toliaus gailingu balsu Gasparas: — kad reikia ją greitai gelbėti, nes kitaip gali ir nusikoneveikti. At, kad tu norėtum paskoliti man siek-tiek isz likusiųjų nū pirkimo pinigų! . . .

Mykolai tie pinigai netik nebuvo miela, bet dar atbulai — kaip akmū gulėjo ant szirdies; prie tam buvo jis labai sugrauditas, delto-gi neilgai mislyjės tarė:

— Isz tikros szirdies, kaimyne! . . . imk, kiek yra; tūjaus suskaitysime kiek liko. Taip kalbėdamas isztraukė isz ancizio pirsztinę ir iszkratė isz jos likusias popierėles.

Bet tūm tarpu Gasparas greitai nusitvėrė jam už rankos ir suszuko užkimusiu isz iszgąscizio balsu:

— Mano pirsztinė! mano pinigai! isz kur tu turi?

— Ką? tavo? — atkirto Mykola. — Juk gerai žinai, isz kur asz turiu.

Tūjaus jam ipuolė į galvą mislis, ar Gasparas nenori jį prigauti, delto-gi drucziai suspaudęs laikė kumscizioje pinigus.

— Atidūk! — rėkė net pamėlynavęs Gasparas — visus pinigus! ir tūs, kuriūs iszleidai, nės kitaip eisi po sudu, kaipo vagis! ar supranti?

— Kaip tai tavo? kūm darodysi? — Klausė ramiai Mykola.

— Kitą pirsztinę tav parodysiu, isz viso buvo 180 rublių, skaityk visus! . . .

Mykola peržiūrėjo likusias popierėles Buvo teisybė.

— Atidūk visus, ir tūs, kuriūs iszleidai! nes kitaip papulsi į kalinį! ar supranti!

— Kalinio nebijau, nės jų nepavogiau; jaigu jūs iszleidau, tai tu kaltas, nės pats prisznekėjai ir padėjai iszleisti — atsakė visai atsikurtėjęs tūm atsitikimu Mykola.

— Pavogei isz mano kamaros, kur buvo įkisztį kulyje už statynės! — rėkė drebėdamas isz piktumo Gasparas.

Mykola atsiminė apie vakaryksztį kulį permestą per tvorą. Suprato, isz kur tie pinigai atsirado ant kelio, bet apie tą visą teisybę užtylėjo, idant neužtraukti ant Gasparienės piktumo jos vyro. Netrukus atsiliepė:

— Jaigu tai tavo pinigai, atsiimk jų, o tūs, kuriūs iszleidau, iszmokėsiu tav dalimis, kaip tik gėsiu užsidirbti.

— Nesutinku, paimsiu tavo arklius ir viską, ką tik galėsiu! rėkė Gasparas.

— Turiu vaitą ir rasztinįka liudytojais, kad tu pats nepriverstinai man paskolinai — atsakė Mykola — tegul tie pinigai eis į skolą. Neperseniai kalbėjai, kad mano vargas sunkino savo szirdį ir kad geidei manę pagelbėti . . .

Gasparas sukando usus . . . Netrukus vienok jis vėl pradėjo saviszškai rėkti:

— Ne, nelauksiui! atidūk, arba į sudą . . .

A . . . a, ir sudas man odos nenulups. Pasakysiu visą teisybę, kaip buvo. Kaltas tas, kuris iszneszė pinigus isz kamaros; asz jūs tik radau prie kelio ir sunaudojau pagal tavo prisznekėjimą; tegul sudyja sudas ir visas svietas . . .

Gasparas, pamislyjęs apie tai, kad ant bylos reikėtų iszreiksztį visą teisybę, susiprotėjo, o net ir pa-

liovė gąsdinęs. Abudu nutilo, nės tūm tarpu į kambarį įsivertė kruva rėksnių mėsinikų ir susėdo už kito stalo.

Abudu kaimynu atsikyrė. Gasparas vos-ne-vos namon parsivilko. Pirmiausiai jis dyrstelėjo į kamara; czionai kulys, kaip ir pirma, buvo užkistas kampe už statynės, bet pinigų jame nebuvo.

Tas atsitikimas taip jį parveikė, jogiai visą savaitę gulėjo po patalais, gydydamasis viršutine su medum. Gali but dasekė teisybė, bet gėda jam buvo apie ją kalbėti.

Mykola tūm tarpu vežiojo arkliais, norėdamas kūgreicziausiai atlygiti skolą. Visa jo szejmyna dėkavojo Dievui, kad atsitikimas su prisisavėtais pinigais taip laimingai pasibaigė ir kad jie netapo pramėti vagimis.

— G a l a s . —

Lietuvos istorija.

Paraszė Lietuvos vaikas.

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Taša.)

Parusių karės su kryžėiviais ir ricieriais visos Europos už nepriegulmę.

Perstatę geografiszką apraszymą Parusių žemės, grįžtame prie pradėtos jau istorijos jų karių su ricieriais kryžėivių zokono ir su kryžiaunikais, kurie, tankiausiai geisdami apturėti atlaidą sunkių savo pražengų (prasikaltimų), skubinosi stoti į karę su stabmeldžiais.

Apraszdami Parusių kares su krikszczioniszkais ricieriais, visados atskirsime *kryžėivius*, arba

zokoną ricierių Szv. Panos, įsteigtą rytūse ir užkviestą Mozurijos kunigaikščio Konrado į Parusiją dėl apgynimo Mozurijos rubežių, nū *kryžiauninkų* arba ricierių, kariaujanczių su stabmeldžiais dėl apgynimo kryžiaus, t. y. Kristaus tikėjimo.

Jau mes paminėjome, kad Kryžėiviai 1231 m., persikėlę ant desziniojo kranto Vyslos, padedant dar Mozurijos kunigaikščiuviui Konradui, įsteigė pilį *Turn* (Toruń) ir kad užtėmyjusieji tą Parusiai taipos-gi pastatė keliose vietose pilis, įdant duoti atspyrį naujiems prieszams.

Kryžėiviai, nors ir didžiavosi savo vardu „Ricieriai Szv. P.“, vienok-gi jie nieko nepraleido, įdant tikėtis atsiekti savo siekį. Tai-gi szitūmi ir galima iszaiszkėti kryžėivių pasisekimą. Todėl nėra ko stebėtis, jai jiems taip lengvai sekėsi apimti Parusių pilis ir pergalėti tokias kliutis, į kurias suskaldė savo galvas tukstancziai ricierių, nemažiaus galingų už kryžėivius.

Pirma Parusių pilis apimta Kryžėivių, buvo tai Ragas (Rogów), ant upės Drevantės (Drwęca), Kelmių szalyje. Virszinikas szitos pilies, iszėjęs su kariauna prieszais kryžėivius, vadu kurių buvo jų mistras Hermanas von Balk, tapo paimtas į nelaisvę ir už dovanojimą gyvasties sutiko buti iszdaviku savo vientanczių. Dabar kryžėiviai, vedami ano iszdaviko, netrukus apėmė kitą pilį, užpūlę ant jos keliant sargybai linksmą puotą. Kryžėiviai visus kareivius iszkapojė, o pilį sudegino. Treczia pilis Pomežanijoje, esanti po valdžia galingo Pipino, taipos-gi lengvai pateko į kryžėivių rankas. Nėdrišdami atvirai su Pipinu kariauti, Kryžėiviai pa-

vedė jį po globa buvusio virsziniko pilies Rago; szis paskutinis apgavingu budu sugriebė Pipiną ir atgabeno jį į Turn'ą. Czionai jis tapo pririsztas prie arklio ūdegos ir kelissyk vilktas aplink pilį, o paskui pakartas po medžiu.

Išz privestų czionai kelių faktų galime apturėti supratimą apie pasielgimą taip vadinamų „Ricierių Szv. Panos“.

Tūmi-gi tarpu popiežius Gregoriuszas IX. prie pagelbos kryžinių pamokslinikų stengėsi sukelti krikščionių ricierius prieszais Parusius. Visur tasyk buvo garsinama, buk penki tukstancziai krikščionių vargstą nelaisvėje pas Parusius, buk daugiaus per 10 tukstanczių kaimų, daugybė kliosztorių ir bažnyczių artymose szalyse esą Parusių sunaikįta ir buk su virszumi 20 tukstanczių krikščionių esą pražuvę nū Parusių kardo. Nieko tūmi nelaimėjęs, popiežius prižadėjo dovanoti kaltes visiems atskirtiems nū katalikų bažnyczios už di-deles pražengas, eisiant jiems kariauti su Parusiais.

Paskutinis pažadėjimas Szv. Tėvo, regisi, per-niek nenuėjo, nes vasarą 1232 m. atvyko į Parusių žemę burgriovas Burchard isz Magdeburgo su pulku kryžiaunikų. Pulkas szitas susidėjo isz 5000 ricierių, tarp kurių buvo daug geidžianczių ant visados apsigyvėti Parusijoje.

Prie pagelbos naujai atvykusiųjų ricierių kry-žeiviai įsteigė netoli nū pilies Turn kitą pilį, taip-pat pramitą „Turn“ (Toruń). Netrukus Kryžeiviai apėmė pilį Kelmą (Chełmno) ir drucziai jį apžiurėjo. Nepertoli nū szitos pilies kitas kokis-ten pulkelis Kryžiaunikų įsteigė kitą pilį, taip-gi vardu „Kul'm“.

Apsiserge nū Parusių Kelmių szalyje dėka įkurtoms naujai pilims, kryžėiviai pamislyjo ir apie artymiausiają Parusių szalį, Pomežaniją. Herman von Bal'k su dalia ricierių nuplaukė Vysla žemyn ir iszlipo ant salos Kvidin, esanczios szalia Pomežanijos. Cziōnai ant greitosios tapo įsteigta pilis, paskirta globai Motinos Dievo, nū ko ji ir buvo pramišta „Marienwerder.“ Netrukus szita pilis paties Hermano tapo perkelta ant Vyslos kranto į Pomežaniją, ant tos vietos, kur ir sziądien guli miestas to paczio vardo.

Kryžėiviai užkariaudami naujas szalis, visados laikėsi szio paproczio: užėmę vieną arba kelias vietas prie pat rubežiaus, pirmiausiai statė jie tenai stiprias pilis, turinczias jiems buti parama, nū kurios galėtų prasidėti užkariavimas szalies, o su sykiu prireikus ir prieglauda nū priesų.

Kryžėiviams įsteigiant pilis Kelmių žemėje ir Pomežanijoje, popiežius vėl trusiasi apie tai, įdant kūdaugiausiai ricierių iszsiūsti jiems į pagelbą. Popiežiaus trusas nenuėjo per niek, nes 1233 m. pradėjo ricieriai plaukte plaukti į pagelbą kryžėiviams. Ir taip: Henrikas Vroclavio kunigaiksztis atvyko su 3,000 ricierių; Mozurijos kunigaiksztis Konradas drauge su savo sunumi Kazimieriumi, Kujavų kunigaikszcziu, atsivedė 6,000 kareivių; Didžlenkijos kunigaiksztis Vladislavas ir Pamario kunigaikszcziu broliu, Sviętopelk ir Sambor, taipos-gi nemažai kariumenės atvedė su savimi. Skaitlius visų naujai atvykusiųjų ricierių daėjęs, girdi, iki 40,000. Naujai atvykusiejie ricieriai iszėjo tūjaus

kariauti, bet pirmucžiausiai užsiėmė sudrutinimu įsteigtų jau pilių.

Parusiai, neprisirengę susitikti su taip dideliu skaitliumi ricierių, siunczia pas jūs pasiuntinius, apreiksdami, buk jie jau suvis nemislyja kariauti su krikszczionimis ir nori liūsnoringai priimti kriksztą. Ricieriai truputį susiturėjo nū karės. Dasižinojęs apie tai popiežius paliepė nežiurėti ant apreiszkimo stabmeldžių, o naikėti jūs ugnia ir kardu. Kaip pasirodo, popiežius atminė užmanymus Parusių, geidžiančių tikt pelnyti sziek-tiek laiko, įdant spėti susirengti del sutikimo priesų. Netrukus vienas atsitikimas patvirtino popiežiaus numanyką.

Nuvykus vyskupui Kristijonui su skaitlingu tuntu į Pomežaniją del platinimo krikszczionystės, Parusiai visus vyskupo sąkeleivius iszmuszė, o jį patį paėmė į nelaisvę. Reikia vienok žinoti, kad tai buvo darbas kryžeivių, nematomai kėravojusių Parusius. Žinoma yra, kad kryževiviai buvo gausiai apdovanoti vyskupo Kristijono, todėl jie užtraukė ką link jo nekurias pareigas, o per tai ir buvo nū jo nekurioje priegulmėje. Dvasiszkūse-gi dalykūse visiszkai buvo nū Kristijono prigulincziais; tai-gi rupėjo jiems kaip-nors nusikratyti savo geradėjaus ir perdėtinio.

Popiežius vėl pradėjo szaukti ricierius, įdant jie eitų iszgelbėti Kristijoną isz nelaisvės Parusių. Pasekme szito truso popiežiaus buvo kraujinga kova, atsitikusi 1234 m. Pomežanijoje, ant upės Sirgunės, netoli nū žinyczios — dievų namų — ir szvento szilo (elko). Krikszczionys augszcziaus stovėjo skaitliumi, ginklais ir vedimu ka-

rēs, užpultieji-gi supratimu reikalingumo ginti dievų namus ir savąją liūsybę, o taip-gi ir baisia nepykanta dėl savo priesų. Parusiai kaip pasiūtę užgulė ant priesų, kiekvienas iš jų paimdamas ant savęs beveik deszimtį priesų. Kova tęsėsi nuo vidurdienio iki vakarui, persisverdama tai ant vienos pusės, tai ant kitos; ant galų galo Swiętopelk, vyriausias krikščionių vadas, užpūlęs iš szono ant Parusių su naujomis pajiegomis, padėjo tokiu būdu krikščionims apturėti visiszką pergalę ant Parusių. Iš pusės Parusių pūlė 5,000 kareivių ir tiktai sauželė pažeistų užsidarė į artymą pilį, kur apsiausti krikščionių visi atrado garbingą myrį; iš pusės krikščionių pūlė 4,000 ir daug tapo pažeistų.

Kaip matome, visi Parusiai, stojusieji į karę su krikšbzioniskais ricieriais ant upės Sirgunės, pražuvo ir todėl Pomežanija ant nekurio laiko visiszkai nustojo apgynėjų.

Narsybė Pomežanijos gyvėtojų, išrodyta kovoje paliai kalną Grevožę, ant upės Sirgunės, su laikė Kryžeivius, nors ir ant trumpo laiko, nuo užkariavimo tolesnės dalies Pomežanijos. Tūm tarpu Pomežanijos gyvėtojai, nors ir visiszkai apsilpnę skaitliu, negalėjo dovanoti *Pomeranijai už tai, kad jos kunigaikštis Swiętopelk, kaip vyriausias vadas ant visos priesų kariumenės, daugiausiai prisidėjo prie jų pamuszio. Todėl umai surinkę visus galinczius stoti į karę vyriszkius, įsiveržė į Pomeraniją, pakeliui viską naikindami ugnia ir kardu. Apėmė jie ir sudegino Olivos kliosztorių, užmusę jame kelis zokonikus. Potam sugryžo namon.*

Tūm tarpu Kryžėiviai, bijodamiesi, idant su Kulmija neatsitiktų tas pats, kas ir su Pomeranija, tūjaus, nės dar 1234 m, po priedanga kariumenės pastatė joje naują pilį Rheden (lenk Radzyń). sunaudoję ant to senąją Parusią tvirtynę.

Ateinancziame mete, t. y. 1235 m, Kryžiaunikai sugrižo namon, ir pasiliko tikt vieni Kryžėiviai labai mažame skaitlinje. Szita aplinkinybė buvo didei paojinga del Kryžėivių, ipacz, kad tame laike jie buvo nesutikime su iszsiliūsavusiu isz nelaisvės vyskupu Kristijonu ir su Mozurijos kunigaikszczin Konradu. Gudrus zokonikai, kaip visados, taip ir dabar isz prieszingų aplinkinybių pataikė isztraukti del savęs kūdidžiausią naudą.

Istoriszki faktai liudyja, kad Kryžėiviai, norėdami ką-nors atsiekti, niekados n'ėjo tiesiu ir atviru keliu, bet kad visados jie elgėsi veidmainingai. Tokiu tikt budu „ricieriai Szv. Panos“ galėjo suverti galingą, kaip ant tos gadynės, vieszpatystę, taip labai įgrisusią (įkirėjusią) galingiems savo kaimynams; del užtildymo-gi visų savo geismų reikėjo pralieti kraują upeliais.

Neva dėliai garbės Dievo ir platinimo krikščionystės tarp stabmeldžių pataikė jie įjungti į savo jungą didžiausias galybes to laiko: Popiežių ir ciesorių. Kada tokios galybės tarnavo kryžėiviams del atsiekimo ne ko kito, kaip tikt turtų, prie pagelbos kurių galima buvo sutremti viską, kas tikt nenorėjo pasidūti jų valiai, žinoma, gūdolini ricieriai nereikalavo jau rupėtis apie tai, ką pasakys apie juos kiti, arba žiūrėti ant skundų

vyskupo Kristijono ir visos kunigijos, užsiėmusios platinimu krikščionystės tarp stabmeldžių.

Reikia dar czionai nurodyti ant tos pusės Kryžievių pobūdžio, kad visus savo geradėjus, tapusius jiems jau nereikalingais, stengėsi kaip-nors pragaištyti, pražudyti. Sztai kaip jie pasielgė su vyskupu Kristijonu, kuris pirmiausiai užmanė pakviesti Kryžievi s i Parusiją ir paskui daugiausiai trusėsi apie jų pargabenimą: sulauždami padarytą suszneką, jie pripažino ant savęs dvasiszką vyriausybę Plocko vyskupo ir jam pradėjo mokėti deszimtinę nū Kelmių szalies ir kitus prigulinczius del Bažnyczios mokesčius. Vienok dar tūmi nepasibaigė jų nedėkingumas del Kristijono: pirmuciausiai jie stengėsi visai trukdyti jo trusą platinime krikščionystės tarp stabmeldžių, idant neprastoti priežasties, del kurios jie apsigyveno ant Parusių žemės; toliaus, pasirupino jie, idant Kristijonas taptu paimtas i nelaisvę, ant galo, nežiurint ant tarpinikystės ir nūsprendžių Popiežiaus, atėmė jie nū Kristijono valdžią, turtus ir pirm laiko įvarė jį i kapą.

Ant trumpo laiko nesutikimus tarp Kryžievių ir vyskupo Kristijono iszriszo 1234 m. Popiežiaus pasiuntinis tokiu budu: Kryžieviams tapo pripažįta du treczdaliu užkariautų nū Parusių žemių, o vyskupui vienas treczdis, bet su dvasiszka valdžia ir ant Kryžievių žemių.

Kaip Kristijonui, taip-pat atidėkavojo Kryžieviai ir kitam savo geradėjui, Mozurijos kunigaikszcziui Konradui.

Dar 1234 m. jie įėjo i savitarpinius sūkalbius su Dobrzynio ricie,riaisidant sujungti abudu zokonu i vieną.

Pagal padarytą sūkalbį Kryžėiviai netikėtai užėmė Dobrzynio tvirtynę su visomis dovanotomis Dobrzynio ricieriams žemėmis. Iš szito atsitikimo dasiprotėjo Konradas, kad jo paties priglaustieji geidžia užgriebti visą jo lobį. Idant prigulincziai pamokiti jūs ant ateitės, jis su kariumene atvyko į Dobrzynio žemes, gerai išzdirbo Kryžėiviams kailį ir išzvarė jūs iš savo vieszpatystės.

Vienok tūmi Kryžėiviai nelabai nusiminė, bet stojosi dar gudresni. Kaip išzeiga jų gudrumo buvo labai svarbus žingsnis, padarytas didžiojo mistro Herman'o von Zalea.

Idant niekas negalėtų pajieszkoti vyriausybės ant apsigyvenusio Parusijoje Kryžėivių zokono, jis pripažįsta vienintėliu vieszpacziu Kulmijos ir visų žemių, kurios bus užkariautos nū Parusių, Popiežių, o patį zokoną stato priegulmėje nū jo, kuriam kasmets jis mokėsias paskirtą dūklę. Tokiu pasielgimu padarė jis Popiežių dar stropesniu Kryžėivių globėju.

Popiežius priėmė szitą auką ir atskiroje bullėje praneszė apie tai kunigaikszczyiui Konradui, kuris noroms-ne-noroms turėjo sutikti su Jo valia. Kitoje bullėje, išzdūtoje tą patį metą, t. y. 1235 m., Popiežius patvirtino susivienijimą Dobrzynio ricierių su Kryžėiviais ir visas žemes pirmutinių priskyrė paskutiniams, apart pilies Dobrzynio ir prigulinczios prie jo apygardos, kas pasiliko savaszia Konrado.

Ant kiek paminėti ką tikt faktai sumažino Konrado sąjausmą ir dalyvvystę Kryžėivių darbūse, ant tiek daugiaus padidino Popiežiaus trusą.

Popiežius prikalbinėjo atsilankiusius tikt ant trumpo laiko arba ant visados apsigyvenusius Kryžiaunikus ant Parusių žemių toliaus kariauti su stabmeldžiais ir suskubėti išsiplatinimą krikščionystės; priėmusiems krikščionystę jis rodyjo tvirtai laikytis naujo tikėjimo ir klausyti naujų savo ponų, t. y. Kryžievių. Vokietijoje paliepė visiems zokonikams garsėti kryžieviszkas kares prieszais Parusius, o visus krikščionis meldė dėti pinigus ant kasztų szitų karių.

Popiežiaus trusas per niek nenuėjo, nės atsirado norintieje kariauti su stabmeldžiais visūse Vokiečių lūmūse.

Susivažiavus Rugsėjyje 1236 m. Didžiamjam Kryžievių mistrui, Hermanui von Zalca, su ciesaoriumi Frideriku ant seimo į Mogunciją, apreiszkę Misnijos margrovis Henrikas surengsias naują karžygą ant Parusių. Užmanymą Henriko parēmė kiti garsesni ricieriai ir daugelis visokių praskaltėlių, norinczių nuplauti savo nusidėjimus praliejimu upeliais stabmeldiszko kraujo ir su sykiu pralobti prie pagelbos kariszku grobczių.

Ateinanciūse metūse, pavasari, Misnijos Henrikas persikelė ant desziniojo kranto Vyslos su 500 apszarvūtų nū galvos iki žemei ricierių ir su dideliu skailtiumi Kryžiaunikų. Kryžiaunikai, susivieniję su Kryžieviais, umai įsigriovė į Pomežaniją ir apēmė svarbiausias jos pilis. Išz szeszių apimtų pilių, vienas sugriovė, o kitose pastatė sargybas išz savo kareivių. Pomežanijos gyvėtojai kur-ne-kur tikt prieszinosi, nės po pirmesnių kovų buvo nustoję vyrų, galinczių stoti į karę. Prieszi-

nantiejesi, kaip ir visados, nerado pasigailėjimo pas Kryževius ir visi tapo iszmuszi. Prie tokių ap-
linkinybių nieko daugiau nepasiliko nelaimingiems
Pomežanijos gyvėtojams, kaip tikt pasidūti ant
mylistos ir nemilystos geidžiančių kraujo Kryževių
ir Kryžiaunikų. Pasidavę, visi ant paliepimo pri-
ėmė krikštą ir prižadėjo paklusnumą. (Tol. bus.)

Kaip reikia szerti ir užveizėti gyvūlius.

Paraszė Ed. Reg., iszvertė Jūzas Szvėksznys.

Roda antra.

*Apie vienoki gyvūlių szėrimą nū rudens lyg pat pavasario;
apie apkeitimą vieno paszaro ant kito; apie gyvūlių szėrimą
kasdieną paskirtoį adynoj ir apie reikalą gerų ganyklų
vasaros metą.*

Antrą nedėlios vakarą mūsų ukinikai vėl susi-
rinko prie Povylaiczio. Anie pasisakė įsitaisę sav
kožnas užėdžius ir priraiszioję karves prie sietų;
taip-pat visi prisipažino, jog tą viską įtaisyti nėsą
taip sunku, kaip pirma rodėsi. Po to pratarė
aniems Povylaitis: „Pasirodavokim dar, brangus
susiedai, apie gyvūlių szėrimą. Mūsų gyvūliai
rudeni gauna paszaro lyg valiai, o kartais ir dau-
giaus, nei kaip kad reikia, nes daržinės tūkart yra
pilnos szieno, sziaudų ir kitokio paszaro. Ale apie
naujus metus pamatę, jog paszaro beliko mažai, o
lyg pavasario dar yra toli, pradedam kasdieną ma-
žinti gyvūliams porciją, o pavasari, paszarui suvi-
sai pasibaigus, priverciam gyvūlius alkanti, vilda-
miesi galėsią veikiai anūs iszleisti ant žolės. Snie-
gui nubėgus, tūjaus gyvūlius genam ant ganyklos,

kame anie, dar nieko negaudami, tur esti pernyk-
sztę žolę ir szilus (samanas). Toks gyvūlių szėri-
mas labai vodyja anų sveikatai ir gadina melžiamas
karves, o paskui reikia ilgai laukti gyvūlių pasitai-
sant ant gerų ganyklų, nors, tiesą pasakius, vieną
kartą sugadintas gyvūlys niekad jau kaip vien rei-
kiant neb'pasitaiso; pieno karvės tūkart dūda ma-
žai, jauni gyvūliai liaujas auge, o arkliai nustoja sylų.

Jokubaitis. Kas tiesa — tai tiesa; ale ką da-
rysi neužtenkant paszaro! Isz nevalios pradedi
žmogus dūti gyvūliui kasdieną mažiau paszaro,
idant kaip norint iszlaikyti aną lyg pavasario.

Pov—tis. Geras gaspadorius jau rudenį iszro-
kūja, kiek turės paszaro ir kiek reikės dėl gyvūlių
iszszerimo lyg pavasario. Turėdamas mažai, ans
prisiperka rudenį, kada paszars yra pigus. Netu-
rint ant pripirkimo paszaro pinigų, vercziaus pardūti
arba papjauti kelias karves ir palikti tiktai tiek,
kiek galima gerai iszmaitinti. Nū vienos gerai
iszszerotos per žiemą karvės dangiau gausi pieno,
sviesto ir mėszlų, nei kaip nū trijų prastai szertų.
Reik dar jumis ir tai pasakyti, kad po kožnos ma-
žne paszaro permainos gyvūliai tankiai serga vi-
duriais ir kitomis ligomis, o karvės isz tos prie-
žasties dūda mažiau pieno. Pavasarį pirm leidimo
gyvūlių ant žolės reikia anūs priszerti sausu pa-
szaru, — misziniais isz sziaudų su szieniu, ir tiktai
tūkart teleisti ant ganyklos. Tai reik daryti ke-
lias dienas, pakol gyvūliai nepripras prie žolės.
Tą patį reik daryti ir rudenį: pratinti gyvūlius isz
lengvo prie sauso paszaro, iszleidžiant į lauką kas-
dieną vis ant trumpesnio ir trumpesnio laiko ir

dūdant ant nakties sauso paszaro. Tūkart gyvūliai bus sveiki. Jaigu žiemos laike atsitiktu perkeisti paszarą isz sziaudų ant kito kokio, tai ir tada reikia pamaži pratinti gyvūlius prie to naujojo paszaro.

Pov—tis. Tai tiesa. Asz patsai patyriau, jog karvės, iszleistos pirmą sykį ant žolės, kas metą serga viduriais, — dėlto tūkart ir pieno dūda mažiau.

Pov—tis. Nekurie isz jusų szeria gyvūlius po du kartu ant dienos, ale nevisados toj paczioj valandoj — kartą ankscziaus, kitą kartą vėliaus. Toks užvedims yra gyvūliams vodings, ir dėlto pieno gaunat mažiau. Gyvūlius reikia szerti paskirtoj valandoj. Nū vieno szėrimo lyg antrojo netur buti ilgas laikas, dėlto jog iszalkę gyvūliai ēda labai greitai ir nebepaskumba sukramtyti paszaro; taip pat tas laikas netur buti perdaug trumpas, nes gyvūliams reikia laiko dėl suatrajojimo paszaro, suėstojo praėjusį kartą.

Pov—nis. Tai kiek kartų reikia ant dienos szerti gyvūlius?

Pov—tis. Užvis geriau szerti gyvūlius tris kartus ant dienos: rytą, par pietus ir vakare, o tūse tarpūse dūti po truputį vasarinių sziaudų ir szieno. Toks szėrimas yra geras daigtas, labiausiai tūkart kad paszars yra nesotus. Nereikia ant sykio dūti daug, nes paszars, pabuvęs ilgą valandą tvarte, darosi neskanus, ir gyvūliai nebeēda ano; dėlto ant sykio tereik dūti tiktai tiek, kiek gyvūlys gal suėsti, kad nieko neliktu. Jaigu paliekti sziaudų, tai geriau atimti anūs ant kraiko (kratų).

Jonaitis. Asz szeriu gyvūlius po kelis kartus ant dienos ir patyriau, jog gyvūliai ēda szviežią paszarą skaniau, nekaipo buvusį tvarte.

Tamosxaitis. Užsiėmus taip gyvūliais apleisi kitus darbus, reikalingus prie ukės.

Pov—tis. Žygiai apie gyvūlius žiemos laike tur but pirmūju užsiėmimu gero ukininko. Ale, neveiziant ant to, geras ukinikas atras laiko ir kitiems darbams. Prie to ir vaikus gal pripratinti žygiūtis apie gyvūlius, o pats gaspadorius galės tūkart priveizėdamas vaikus darbūties apie kitką. Bet reikia žinoti, jog nors ir kasžin kaip geras butu gyvūlių szėrimas per žiemą, vienok ir vasaros laike tur buti anie gerai maitinami, nes prastai szeriamos karvės per vasarą pagės ir nebūs pieno. Vasarą reikia ganyti gyvūlius geros ganyklose, kame auga tinkanti gyvūliams žolė. Lenkės su rugszcziomis žolėmis ir kalvos su szilais (samanoms) netinka gyvūliams ir isz tos priežasties karvės ganomos tokioj ganykloj dūda mažai pieno.

Pil—tis. Isz kur tad gauti ganyklas su geroms žolėms, jai anų nėra?

Pov—tis. Tame dalyke mes patys ēsam kalti, jaigu neturim gerų ganyklų: pagerinti anų nenorim, nes bijomės darbo, o ir nevysi mokame. Szlapius sklypus galima iszdžiovinti, prakasant per anūs grodes, arba grabes. Musų ganyklos ir pievos yra tankiai apaugusios kupstais (kęsais); tūs kėsus reikia nudurti su kastuvu, žemę iszdirbti ir išėti į aną gero szieno sėklas arba, kas geriau, išėti sėklas sumaiszytų žolių, kurias galima gauti

pirkti sėklinycziose, magazinūse, kuriūse gali atrasti įvairių sėklų dėl kožno lauko.

Pievas (lankas) reikia akėti sunkioms akėczioms, idant iszakėti samanias ir kurmrausas; o gerai iszakėjus reikia taip-pat užsėti tą vietą gero szieno sėkla. Tūkart pievos bus geros.

Mak—tis. Mes lankas mindinam su gyvūliais ilgias valandas pavasari, ar tai gerai?

Pov—tis. Ne, tai negerai. Žolė auga užvis geriau pavasari, o vasarą brandina sėklas; dėlto mes ir begausime daug mažiau szieno leisdami lyg vėlumo gyvūlius į pievas. Užvis geriau suvisu neleisti gyvūlių pavasari ant pievų. Po szv. Petro reikia tūjaus anas nuszienauti ir tiktai tada teleisti ant anų gyvus daigtus, nes ir oras tūkart yra sausesnis, o žemė kietesnė.

Tam—tis. Szienaudami tūjau po szv. Petro szieno gausime mažai, nes tūkart žolė tebėr jauna.

Pov—tis. Tas teisybė, — szieno bus truputį mažiau, ale užtatai ans bus daug geresnis už suszienautąjį rudeni. Szienas suszienautas rudeni savo skalsumu ir sotumu lygus yra sziaudams ir dėlto negeras gyvūliams szerti.

Jon—tis. Dūk tamsta rodą, kaip pataisyti plikas, kalnūtas ganyklas, kame auga vienos kerpės ir szilai?

Pov—tis. Szitai taip anas gali pataisyti: rudeni reikia anas iszplėsztį ir, jai galima, truputį įkrėsti nors su jūdžeme isz pelkių, paskui pavasari įsėti avižas, o aparus anas ant virszaus užsėti gero szieno sėklą. Po nupjovimo avižų užžels gera žolė. Palaikę kokius penkis metus czia ga-

nyklą, galit vėlei įsėti avižas arba rugius su sėkloms žolių, — ir vėl turėsit keletą metų gerą ganyklą. Neverta leisti gyvūlių ant ganyklos anksti pavasari, pakol žolė nepaauga lyg colio, nes tūkart gyvūliai, negaudami prisiėsti, iszkremta ir iszmina tiktai žolių szaknis. Taip-pat neverta anų leisti ir vėlai rudenį, kad pradeda szalti. Labai gerai yra pavasari ir rudenį genant paszerti gyvūlius sausu paszaru, kas taip-pat sveika yra, ir vasarvidžiu dūti ant nakties po truputį ano. Ganyklose turi buti gyvūliams czysto vandenio girdyklos, o neėsant anų, reikia kas vakarą girdyti gyvūlius namie czystu vandeniū, nes gyvūliui yra nesveika gerti isz pelkių supuvusį, smirdantį vandenį. Karsztose dienose verta yra ginti gyvūlius anksti rytą, priesz pietus parginti namon ir, palaikius tvarte kelias adynas, iszginti vėl į ganyklą lyg vakaro. Labai sveika yra plukdyti gyvūlius kasdiena, tūjaus po pietų, upėje arba ežere.

Jok—tis. Tas viskas yra padaroms. Ale isz kur gauti vasaroslaike sauso paszaro, jaigu ano nebėra;

Pov—tis. Asz jau jums pirma sakiau: laikyk vietoj trijų karvių vieną, szerk aną gerai, o pelno gausi nū anos vienos daugiau, kaip nū keturių prastai szeriamų. Apie tai pasikalbėsime dar kitą sykį.

Roda treczia.

Apie paszarą, gyvybę užlaikantį; apie paszarą, pieną, mėsą ir kitas dalis kuno auginantį ir apie abelnąjį paszarą. Iszrodymas, kad viena gerai szeriama karvė atnesza pelno daugiau, nekaip keturios prastai szeriamos.

Kad susiedai vėlei susirinko prie Povylaiczio, tai ans užklausė Jokubaiczio: Kas butu su tamsta,

jaigu kito nieko tamsta negautumei per dieną valgyti, kaip pusę svaro dūnos ir vandens kortą?

Jak—tis. Žinoma, kas atsitiktu: susirgečiau, o rasi ir numirečiau.

Pov—tis. Taip-pat yra su gyvūliais. Gaudams mažai paszaro gyvūlys tūjaus sukusta; visu pirmu prapūla taukai, paskui mėsa; potam viduje snukio atsiranda karsztis, pradeda drebėti visas kunas ir ant galo gyvūlys krinta po to, kada pameta pusę savo kuno svarumo arba sunkumo. Tokiame tai padėjime yra mažne visi jūsų gyvūliai žiemos laike; vasarą truputį atsigauna, įgauna nors nedaug tauko ir mėsos, kurių netenka vėlei per žiemą. Isz tos priežasties gyvūlių veislė iszgamėja arba pasigadina, karvės beatveda menkus verszius. Paczios karvės bedūda mažai pieno, nes daugiau kaip pusę metų nebmelžias suvisu. Juk ir žmogus iszalkęs negal taip dirbti, kaip gerai privalgęs, jau visi pažįstam gavėnę!

Jon—tis. O prie kokio darbo stato karves?

Pov—tis. Prie darbo anų nestatom, ale užtat anos tur dūti pieno, o piens juk daros ne isz nieko, bet isz paszaro. Kaip gal karvė dūti pieno, jaigu jūs taip prastai aną szeriat, kad to paszaro, kuri anai dūdat, vos užtenka anai dėl gyvybės užlaikymo.

Mak—tis. Tamstos teisybė; ale pasakyk mums, kaip turim szerti karvę, idant ana daug pieno dūtu. Gaudama paszaro labai daug įriebės ir taip-pat nedūs pieno.

Pov—tis. Karvė szeriama priderancziai, kaip tai szienū su sziaudais ir girdoma gėralu nenusipenės ir neįriebės; o ir įriebėjusią nū tokio pa-

szaro vercziaus pardūti ant papjovimo: troto neturėsi, nes už riebią karvę visados užmoka brangiai.

Tyrinėdami žmonės atrado, kad kožna karvė dėl užlaikymo savo gyvybos reikalauja kasdieną, mažiau kaip pusę svaro gero szieno ant kožno pudo kuno savo, ir dar žieminių sziaudų lyg pripildant pilvą. Tą paszarą pavadinsime *paszaru gyvybę užlaikančiu* arba stacziai *gyvybos paszaru*.

Povilianis. O kaip gali žinoti, kiek karvė sveria? juk mes tokių pataisymų neturime, kad galėtumem pasverti gyvūlį.

Pov—tis. To ir nereikia; guvus ukinėkas nū pamatymo nusprendžia gyvūlio svarumą. Smulkios mūsų karvės sveria kožna apie 15 pudų, ir dėlto kožna karvė tur gauti gyvybos paszaro: $7\frac{1}{2}$ (pusasztunto) svaro szieno ir dar žieminių sziaudų lyg priėdant. Karvė vidutinio stambumo sveria 18 iki 20 pudų, o stambi nū 22—25 pudų. Mūsų ukinėkų karvės mažne visos yra smulkios arba vidutinio stambumo, ir dėlto nesunku iszrokūti, kiek reik kožnai karvei ant dienos gyvybos paszaro. Karvė, gaunanti tiktai gyvybos paszarą, neina menkyn, vienok nū anos pieno gauti negali, nes dėl sutaisymo pieno ana negauna paszaro. Kad karvė dūtu pieno, reik prie gyvybos paszaro dar pridėti. Tas pridėtasis paszaras dėlto ir vadinas *paszaru auginančiu pienu, mėsa, taukus ir kitas dalis kuno* arba stacziai *atneszančiųju*. Tūdu abudu paszaru, t. y. gyvybos paszaras ir auginantysis, sudėtu podraugei vadinsim *abelnu paszaru*. Norėdams, kaip pridėra, szerti karvę, turi ant kožno pudo anos kuno dūti abelno paszaro po vieną svarą

gero szieno ir dar lyg priėdant žieminių sziaudų, tai yra *smulkiai karvei*, kurios kunas sveria apie 15 pudų, turi dūti *kasdieną po 5 svarus gero szieno*, o stambiai karvei ir *daugiau*, pagal iszrokavimą.

Tam—tis. Ar-gi verta taip gerai szerti gyvūlius? ar bus isz to koks pelnas?

Pov—tis. Kad isz to yra didis pelnas, jau seniai žmonės prityrė. Ale asz galiu ir tūjaus jums iszrokūti pelną, kurį galit iszimti isz gero gyvūlių szėrimo. Kožnas svaras auginancziojo paszaro atnesza vieną svarą pieno. Svaras szieno kasztūja skatiką (pusę kapeikos), o už svarą gryno pieno gali gauti du skatiku arba czielą kapeiką. Tai yra, isz kožno svaro atneszancziojo paszaro, ką karvė suės, gausit pusę skatiko pelno, arba du kartu brangiau nekaip pats paszars. Dėl aiszkumo ir supratimo, kad vercziaus szerti mažiau karvių, bet gerai, nekaip daug, bet prastai, rokūkim taip: jaigu turim szeszas karves nedideles ir dūdam anoms kasdieną po vieną pundą (pudą) szieno, tai kožna karvė gaus ($6\frac{1}{2}$) pusseptinto sv. to szieno. Ale jau mes žinom, kad kožnai karvei ant dienos reikia po $7\frac{1}{2}$ sv. szieno dėl užlaikymo gyvybos, tai yra, dūdant po $6\frac{1}{2}$ sv. szieno, mes ne tiktai ne-gausime nū taip szeriamos karvės pieno, bet dar ir pati karvė sumenkės. Tai-gi, dūdant po $6\frac{1}{2}$ sv. szieno kožnai karvei ant dienos, mes nū szeszių karvių neturėsime nėkokio pelno. Verszius tos karvės atves menkus, mažus ir pieno dūs anos tiktai vasarą, kad eis į ganyklą.

Mak—tis. Aiszku, kad neverta suszerti tieką paszaro ir neturėti isz to pelno.

Pov-tis. Jaigu dabar mes tą pundą szieno dūsim kasdieną keturioms karvėms, tai kožna isz anų gaus po 10 sv.; gyvybos užlaikymui reikia dėl kožnos karvės po $7\frac{1}{2}$ sv., o $2\frac{1}{2}$ sv. paliekti dėl auginimo pieno. $2\frac{1}{2}$ sv. szieno atnesza mums $2\frac{1}{2}$ sv. pieno, — daugiau kaip pusę kortos kasdieną. Gerai szeriamos karvės neilgai stovi užtruskios ir dūda pieną per 300 dienų metūse; tokiu budu per metą gausime nū kožnos karvės apie 160 kortų pieno. Rokūjant pieno kortą po 4 kap., turėsime nū kožnos karvės ant metų pelno po 6 r. 40 kap., o nū keturių karvių 25 rublius 60 kap. Prie to viso dar ir versziai nū tų karvių bus didesni ir geresni.

Mak-tis. Įpatingas daigts; nemislyjan, kad butu toks skyrius — szerti tū pacziu paszaro daugumu 6 (karves) arba 4 karves!

Pov-tis. Dar didesnę turėsime naudą suszerdamis tą patį pundą szieno kasdieną dviem karvėm. Tūkart kožna karvė gaus ant dienos po 20 svarų szieno; gyvybos užlaikymui dėl kožnos karvės reikia $7\frac{1}{2}$ svaro; ir dėlto į auginantį paszarą paliks $12\frac{1}{2}$ svaro, isz kurių kožna karvė padarys po 4 kortas pieno; imdami po 4 kap. už kortą, gausime per dieną nū vienos karvės 16 kap., o per metus arba per 300 melžiamų dienų 48 r.; o nū dviejų karvių gausime per metus 96 rublius.

Mak-tis. Dabar isz tamstos pamokymo matom, kad supustyję paszarą ant szeszių karvių nėkokio pelno neturėsime, ant keturių gausime jau pelno 25 r. 60 kap. O suszerdami tą patį pa-

szarą dviem karvėm, iszrinksimė 96 rublius. Nie-kados ir sapne nesapnavau, kad taip gal buti.

Pov—tis. Kad tas taip, tad negal buti ir abe-jojimo: pasiklauskit dvarponių, kurie, kaip reikia, szeria gyvūlius, ir pamatysite, jog anie gauna nū karves tiek pieno, kiek mes iszrokavom. Pagerin-dami veislę, anie gauna dar daugiau pieno. Nū karvės dūdanczios po 4 kortas pieno ant dienos, per metus gausi 120 viedrų, o nekuriūse dvarūse gauna daugiau, kaip 200 viedrų; karvė dūdanti 200 viedrų, atnesza per metus pelno 80 rublių, rokūjant po 40 kap. už viedrą.

Pov—nis. Tamsta tiesą kalbi; naudingesniai gerai szerti vieną karvę, nekaip laikyti daug ir prastai szerti.

Jon—tis. Kaip taip? juk mėszlų labai mažai teturėsi szerdamas vieną karvę?

Pov—tis. Datyrimas ir czia parodė, jog nū dviejų gerai szeriamų karvių gausi du kartu dau-giaus mėszlo kaip nū trijų prastai szeriamų; prie to dar mėszlas nū pirmųjų bus daug geresnis ir riebiesnis. Reik tiktai tankiai kreikti (krėsti) gy-vūliams sziaundus arba jūdžemę, idant sruta nenu-eitu ant niekų, o susigertu į kraiką (į pakratus.)

Jon—tis. Teisybė, nū gerai szeriamų gyvūlių mėszlo yra labai daug; asz pats įsistebėjau tam nekuriose vistose, kur karves szeria broga isz bravaro. Ten keturių karvių mėszlais apkreczia czielą de-szimtinę, tūtarpu kaip pas mus vos užtenka de-szimtinei 10 karviu mėszlo.

Mak—tis. Gaunant tokią naudą nū karvių, verta rudenį pripirkti szieno, skaitant 200 dienų,

per kurias reikia szerti karves. Vienai karvei reikia turėti ant žiemos 100 pundų szieno; jaigu ir visą aną pirkti, tai ir tad paliekt nemažas pelnas, neskaitant mėsžlų, kurie veltū paliekti.

Pilipaitis. Ar galima gauti už viedrą pieno 40 kapeikų?

Pov—tis. Kitur ir brangiau yra galima gauti, labiausiai, jai netoli yra didelis miestas. Turėk tiktai daug pieno, o pardūk pieną, perkanczių visados atsiras. N'ėsant kam pirkti, galit muszti sviestą, raugti surius; czia rasit ir bus truputį mažiau pelno, ale užtat iszrugos paliks gyvūliams. Reikia ir tai atminti, jog tose szalise, kame piens yra pigus, ir sziens taip-pat yra pigesnis.

Kas metą mėsa, piens, suris ir sviestas brangsta veikiau už grudus, ir užtat verta užsiimti auginimu gyvūlių ir pienine ukininkyste.

(Toliaus bus.)

Kaip iszskirti skalsas isz rugių.

Visi pažįsta skalsas. Tai yra jūdi rugucziai, ką iszauga rugių varpose. Skalsose yra nūdai (truczina) ir dėlto, jaigu rugiūse ir nedaug skalsų, tai dūna jau nesveika. Bet kaip kokiais metais jų buna labai daug, ir žmonės pradeda sirgti. Serga ne taip, kur vienas kur kitas, bet keli pavietai sykiu, nes skalsos, jaigu užauga, tai užauga dideliu plote. Prancuzijoje — neatsimenu kelintūse metų, — pasirodė stebuklai isz tos priežasties. Keliose provincijose (gubernijose) ėmė visi sirgti. Pradėjo eiti į Paryžių mels-tis priešz paveikslą Motinos Szvencziausios ir, kaip nueis kas į Paryžių, pasimels, sugrižta namon svei-

kas. Bet namie vėl apserga. Na ką, stebuklas! pradėjo eiti tukstancziais. O pasirodė kas: apie Paryžių rugiūse skalsų nebuvo. Žmonės atėję į Paryžių melstis, perka ir valgo dūną sveiką, — be skalsų — ir išgyja. Parėję namon valgo dūną išz rugių su skalsomis — vėl apserga.

Apsirgus ta liga, pirmiausiai tikt niežti visą kūną, paskui pradeda skaudėt pilvą, galvą, ir vis norisi valgyt, akys aptemsta ir lyg išsiverczia, pasidaro didelės. Po kelių dienų pradeda skaudėt sąnarius ir vis lyg suka ir traukia į kruvą. Pas kitus to nebuva. Vietoj to pirsztai rankų ir kojų paraudonėja, paskui pajūdėja, pasmirsta ir visai nupūla. Po 1, 2, arba 3 nedėlių ligonis mirszta

Dėlto-gi reikia nū tos ligos pasisergėt ir, jaigu jau rugiūse daug skalsų, tai velyk atsidėjus įs išskirti. Sztai kaip reikia daryti. Į placzią, bet ne per augszta statinę įpila kokius keturius viedrus vandenio. Į vandenį deda pudą paprastos druskos ir maiszo ją kūm nors, pakol nesutirpsta. Tam vandenyje plauja rugius. Įpylę rugių į rėtį per porą pirsztų, merkia rėtį į vandenį ir ranka maiszo grudus. Skalsos išzkyla, o rugiai lieka ant rėczio dugno. Skalsas ranka arba samtuku nugraibo, o grudus perplauja czystam vandenij' ir džiovina. Tas surusis vandū, žinoma, nesigadina ir dėlto tūse keturiūse viedrūse galima perplauti kelis karczius rugių.

A. Veliūniszkis.

Vaistas nū draugio.

Kas nesirgo drugiu! Nekuriose vietose ir seni ir jauni negal beveik atsikratyti nū tos ligos. Kiek žmonių mirszta nū drugio! bet jaigu ir nemirszta, tai kas per kankynė! Kas antrą, ar kas treczią dieną paguldo į patalą. Yra labai geras vaistas nū drugio china arba chininas. Bet gaila, kad ji gana brangi,

o kur toli aptieka, tai ir visai sunku ją gauti, ipac neturtėliams. Bet yra prastas, geras vaistas, kurį visi žino, — tai saulažolės (saulagryžiai). Degtinė (sznapsas) su saulažolėmis taip-jau gydo nū drugio, kaip ir china. Daro sztai kaip. Dar ne pražydušią saulažolę nupjauja su kambliu. Žievė buvo dar minkszta ir kamblyje daug syvų. Kamblių supjausto, deda į degtinę ir laiko bent kelias nedėlias. Dar geriaus per patį žydėjimą nuskirti galvutes. Galvutes taip-jaugi pjausto ir užpila spiritu. Tokią trejanką dūda ligoniui. Pusę stiklelio pripila tos trejankos ir pusę vandenio. Ant vieno sykio stiklelio gana. Gerti reikia už kokių 5 valandų (adynų) prieš krecziant drugiui. Taigi jaigu žinai, kad drugys pradeda krėsti apie deszimtą, tai reikia iszgerti apie penktą. Kitą dien vėl taip, ir drugys pereina. A. V.

Kaip atgaivėti prigėrusį.

Žmonės isztraukę skendūlį, paėmę už rankų ir kojų supa. Naudos isz to labai mažai, o brangus laikas bėga. Skendūlis apmirszta ne per tai, kad pritraukia vandens, bet delto, kad užtrokszta. Skendūlį reikia padėti drėgname, vėsiamе daigte — geriausiai lauke pavėsyje. Nū nosies ir burnos reikia nuvalyti dumblus su pirsztu arba plunksnele. Pas-kui paguldyti jį kniupszczia, prilaikyti už kaktos galvą, o pilvą spaudyti, lyg stumte stumti į paszones, kad vandū greicziaus iszbėgtu. Nosyje ir gomuryje reik pakutėti plunksnele, kad sucziaudētu ir pradētu vėmti. Vandū isz gerklės ir isz pilvo tokiu budu iszeis lauk.

Po tam paguldo apmirusį augsztiniką be pa-duszkos. Pražiodina, isztraukia liežuvį ir nutvērę jį su abrusu prilaiko. Kitas žmogus atsiklaupęs ties galva traukia rankas į savę, spaudžia jas prie galvos skendūlio. Per tai krutinė iszsiskeczia ir į

jā ieina oras. Paskui tas pats arba kitas žmogus atsistoja ties kojoms, vėl traukia rankas į savę ir drucziai prispaudžia prie szonų. Krutinė susispaudžia ir oras iszeina laukan. Kitas tūm tarpu spaudžia pilvą, kad isztumti orą. Negyvėlis priverstinai kvėpūja: įtraukia orą į savę ir iszpucžia laukan. Taip reikia daryti, pakol neatgis.

A. V.

Keli žodžiai neszezioms ir bobutėms.

Sodietės moteriskės retai gimdo sunkiai, kas gana tankiai atsitinka su miesto moterimis. Bet užtai miestūse yra akuszerkos ir daktarai, kuriūs gimdanczios greit gal ant pagelbos pasikviesti. Miestų moters pripratusios prie akuszerkų ir prie kiekvieno beveik gimdymo naudojasi jų pagelba, o sunkesniūse atsitikimūse parsikvieczia ir daktarą. Kaimo-gi moters vietoj akuszerkų ir daktarų apsieina su pagelba prastų nemokių bobuczių. Kas gi isz to iszeina? Sztai kas! Jaigu prie sunkaus gimdymo esti akuszerka, perėjusi tam tinkantį mokslą, ji žino, kada kudykis gal pats iszeiti, o kada be pagelbos daktaro gal numirti ir kudykis ir motina. Bobutės gi, to nežinodamos, ramina gimdanczią ir tada, kada kudykis jokiū budu negali iszeiti be pagelbos daktaro, ir laukia tolaik, kada jau per vėlu gelbėti. Bet tai dar ne viskas; netik sunkiūse atsitikimūse, bet ir lengvūse prastos, nemokitos bobutės gali daug blogo padaryti, nes jios nežino, kaip reikia apsieiti prie gimdymo ir ne viena isz kaimo moterų palieka nesveika po gimdymui tik acziu nemokėjimui bobutės. Ka-gi da-

ryti, juk ne visos gali pakviesti akuszerką; vienoms toli į miestą, kur yra akuszerka, o kitos neįstengia užmokėti, o bobutėms juk nedaug reikia. Taigi toms — kurios turi apsieiti su vienoms tik bobutėms — ir padūtos czion žinios apie gimdymą. Bobutės taipgi tegul perskaito, jai jos nori buti naudingesnės gimdanczioms moterims. Czion bus pasakyta apie nesztumą ir jo ligas, apie gimdymą ir apeigas prie gimdymo, o taipgi, ir apie tai, kaip apsieiti su gimusiu kudykiu.

Nors ir labai trumpai apie viską czion pasakyta, bet jai nors ir tai bus suprasta ir išspildyta, tai ir tada bus jau daug naudos ir nors kiek mažiaus bobutės darys blogo gimdanczioms ir kudykiams, kas dabar iš nežinios labai, labai tankiai atsitinka.

Nesztumas ir jo ligos.

Jaigu ir sveikam reikia mokėti gyventi, idant kokia nors liga neįsimestu, tai jų labiausiai turi rūpėti neszcziai moteriszkei, nes daugelis, kas nieko nekenkia sveikai, kenkia ir mažina sveikatą neszczios moteriszkės, o su ja drauge kenkia ir vaisiui.

Geriausią yra dėl neszczijų moterų nesėdėti namie rankas sudėjus, bet dirbti sąj tą, tik darbą reikia išrinkti lengvą, nes sunkus darbas, kilnojimai didelių sunkumų, dagi ir szokiai ir važinėjimas kratum keliu gali kenkti vaisiui.

Su valgiu neszczios irgi turi buti atsargesnės nei sveikos. Daugelis neszczijų labai mėgsta rugszczius valgius arba visokius karczius dalykus, kaip pipirus, krienus, garstyczius, o kitos valgo dagi ir

molį, arba kalkes. Žinoma nei molio nei kolkių, nors ir labai jų norėtu, valgyti nereikia, nes jie tik vidurius gali sugadinti, o naudos iš jų jokios nėra. Tą-pat galima pasakyti ir apie rugszczius ir karczius dalykus. Gėrimas degtinės, alaus ir kitų svaiginančių gėrimų yra negerai ne tik motinai, bet ir vaisiui.

Neszczios moters neturi veržti labai savo pilvą, idant nenuspausti perdaug vaisių, pertai drabužis neszcziju turi būti ruimingas ir sziltas.

Pasakysime dabar szį tą apie ligas neszcziju. Žinoma, czion nesznekėsime apie visas ligas. Sunkiaiai ligai, kaip sziltnei arba uždegimui plauczių ar kitai kokiai užpūlus, reikia kūgreicziausiai daktarą pakviesti, be daktaro gali ir kudykis ir motina numirti, pertai apie tokias ligas czion nei nesznekėsime; pasznekėsime tik apie tokias, kurias ir be daktaro galima gydyti, o tokiomis yra: nutysimas pilvo ir iszputimas gyslų kojų.

Pilvas visų neszczių moterų atsikiszes į pryszakį ir, jų arcziam galo nesztumas, jų pilvas labiau atsikiszes, nes moteriszkē neszioja viduriūse jau subrendusį vaisių; bet pas kitas moteris pilvas niat žemyn nusikaria, taip kad nei dirbti nei dagi vaicszczioti jos negali. Tai tankiausia esti pas tas moteris, kurios jau daug sykių neszczios buvo, ir sztai del ko! Kiekvienas žino, kad gumelastikas isztemptas vėla susitraukia, bet jaigu tankiai mes jį tasytume ir isztęsę ilgai laikysime, tai jis ant galo negalės jau susitraukti. Tas pats atsitinka ir su pilvu neszczių moteriszekių. Laike nesztumo pilvas jų esti labai isztęstas, taip kad dagi skura ant jo

sutruksta. Tai tankiausia esti pas tas, kurios da tik pirmu syk neszczioms pastojo, pas tokias ant pilvo matyti labai daug jŭsvŭ brukszniukŭ, kurie tai yra tos vietos, kur skura sutrukus. Taigi taip isztęstas laike nesztumo pilvas po gimdymui vĕla susitraukia. Bet jaigu moteriszkĕ jau daug sykiŭ neszczia buvo, tai pilvas jos, nelyginant, kaip gumeliastikas, jau nesusitraukia po gimdymui, o atĕjus kitam nesztumui labai nusikaria. Toki nusikorimŭ pilvo jau jokiais vaistais iszgydyti negalima, galima tik pariszti pilvŭ ir tŭmi palengvĭti padĕjima moteriszkĕs. Moters ir paczios tai Źino ir pariszta san pilvŭ ar koku skarmalĕlin arba rankszlŭszcziu (abrŭsu). Nors tai ir geriaus, kaip nepariszu pilvŭ vaikszczioti, bet da geriaus, kad jos pasisiutu sav isz audeklo tam tinkanczia jŭstŭ. Reikia, kad ta jŭsta isz pryszakio butu ant tiek platesnĕ, kad isztekto ant visos apatinĕs pusĕs pilvo. O űzpakalyje suriszama. Idant ta jŭsta augsztyt nekiltu, reikia isz pryszakio prisiuti prie jos du minksztu raiszcziu ir, isztraukus tŭs raiszczius pro tarpkojŭ pririszti űzpakalyje prie jŭstos. Ainant gulti tokiŭ jŭstŭ reikia nusijŭsti, o atsikĕlus vĕla apsiŭjŭsti, nereikia, tik perdaug verŹti pilvŭ, idant nesuspausti perdaug vaisiŭ viduriŭse.

Iszputimas gyslŭ kojŭ taipgi esti tankiausia pas tas, kurios jau daug sykiu neszczioms buvo. Gyslos ant kojŭ labai iszsipuczia, vietose pasidaro mĕlyni guzai, kojos sutĭsta ir labai nieŹti, o nŭ kŕsymo nagais gali atsiverti ronos arba kartais tokia iszputusi gysla gali pertrukti ir iszbĕgti daug kraujo.

Ir szitą ligą, kaip ir augszcziaus minėtąją, iszgydyti negalima, galima tik palengviti. Pagelbaczion prasta, reikia vynioti kojas su andekliniais kaspinais. Reikia atkirpti ar atplėszti kaspiną per keturis pirsztus platumo, o kokius du ar tris mastus ilgumo ir vynioti jį ant kojos, pradedant nū pirsztų, taip, kad kiekvienas virszutinis rėdas užėitu ant žemesniojo ant kokio colio. Apvyniojus tokiu budu pėdą, apvynioti blauzdas kelius ir kulszis. Taip apvyniojus kojas, reikia visą dieną vaikszzioti, ant nakties-gi jas vėla reikia nuvynioti, o isz ryto vėla apvynioti. Tokiu vyniojimu daug gero galima padaryti: jaigu gyslos da tik pradeda iszpusti, tai toks vyniojimas nedūs joms tai daryti ir moteriszķē liks sveika, o jaigu jos jau iszputę, tai vyniojimas labai sumažis iszputimą. Kraujui-gi isz tokių iszputusių gyslų prasimnszus, moteriszķē turi atgulti, skandamąją koją augsztyn pakelti, o ant tas vietas, iszkur kraujas bėga, dėti ledus arba szaltą vandenį. Ronai atsivėrus, reikia gydyti taip kaip ir visokias ronas. Primisiu czion, kad gydyme kiekvienos ronos geriausias vaistas yra szvarus (czystas) užlaikymas; roną reikia iszplauti czystu virštu vandeniu ir aprishti czystu skarmalėliu; da geriaus butu, kad nusipirkę aptiekėje karbolinio vandens, jūmi retkarcziais perplautu roną.

Paminėsiu czion da vieną ligą, su kuria neszczios moters nežino ką daryti. Tankiai atsitinka, kad pas neszczias prakaitūja pryszakiniai ir užpakaliniai tarpai. Vaistas nū to labai prastas: reikia tik nepatingėti perplauti tarpus kokią trissyk ant dienos czystu virštu vandeniu.

Tai bus ir viskas, kā galima pasakyti apie neszczuių ligas, ant galo da syki atkartosiu, kad svarbesnīų ligū asz czion nei neminējau, nes czia be pagelbos daktaro negalima apsieiti.

Gimdymas.

Moteriszkē neszczia esti devynis mēnesius ir septynias dienas, jaigu pradžia neszturno skaityti nū paskutinēs mēnesinēs. Delto-gi lengva žinoti, kada bus gimdymas, bet ir to skaitymo nereikia ir be jo moters žino, kada jau netoli gimdymas. Mat, kokioms kelioms dienoms priesz gimdymą moters pradeda jausti nedidelius dieglius strēnose ir gale pilvo, tai yra ženklas, kad netoli jau diena gimdymo. Didesnē dalis moterų gimdo laimingai gyvus kudykius, be jokios pagelbos. Bobutēms lieka tiktai priimti kudyki, perriszus nupjauti virksztele, potam apžiurēti gimdžiusią. Bet nevisados taip esti; nekartą ir po laimingam gimdymui, kuris be jokios pagelbos gerai pereitū, acziu tik niszmanymui bobutēs, moteriszkē ipūla į ligą, nekartą dagi ir numirszta. Nemažai esti ir tokių atsitikimų, kad kudykis be pagelbos daktaro visai negali iszeiti ir laukia tikras smertis ir motinos ir kudykio, jai į laiką nepakviesti daktaro.

Pakalbėsime pirmiausia apie laimingus gimdymo atsitikimus. Kaip jau sakēme, kokia nedēlia ar kelioms dienoms priesz gimdymo moters pradeda jausti skaudėjimą strēnose ir gale pilvo. Tas skaudėjims pareina nū to, kad gimtinē pradeda susitraukti, idant kudyki laukan varyti. Staiga to padaryti negali ir sztai dėl ko! Kudykis guli gim-

tinėje, kaip kokiam maisze pilname skystimo, kuriame jis pluko ir tik apaczioje to maiszo yra sky-lelė, taip maža, kad per ją nei pirsztą negalima įkiszti. Taigi gimtinė susitraukdama stumia ku-dykį per tą mažą skyelę, stumia tolaik, pakolaik ta skyelė taip išsitiesia, kad kudykis gali jau per ją išlysti, tada tai ir prasideda gimdymas. Tas skystimas, kuriame pluko kudykis, labai pradeda tą skylutę išstęsti, pertai bobutės, praplėszdamas plėvę ir per anksti išleidamos tą skystimą, daro piktai gimdanczioms, nes tūm tik pailgina skau-dėjimus gimdymo. Skystimas tas pats per savę iš-bėga, bet išzbėga tada, kada jau minėtoji skylutė taip išstęsta, jog kudykis lengvai gali per ją iš-eiti, tada tai plėvė pati per savę truksta ir skys-tims išzbėga.

Tankiausia pirmucziausia eina galvukė, prieg-tam taip, kad smakras esti prispaustas prie kruti-nės, o pirmucziausia eina virszugalvis. Tai lengva pažiti: įkiszus pirsztą sucziūpsime trikampi maume-nėlį. Toki atsitikimai yra tankiausi ir lengviausi. Tokiūse atsitikimūse nereikalinga pagelba daktaro, jai tik viskas eina gerai. Reikia tik sztai ką at-mi: pakolaik diegliai da nedideli, moteriszķė gali vaikszczioti, o kada diegliai labai sugauna, reikia moteriszķę paguldyti ant lovos; prasidėjus gimdy-mui reikia paguldyti ją ant szono ir nedūti gal-vukei kudykio labai greitai iszeiti, nes tokiu budu labai greitai gali įplyszti žiedas ir tarpas (tarpu pryszakinių ir užpakalinių vartų), ko labjausia reikia bijotis pas tas, kurios da tik pirmu syk gimdo. Idant to nebutu, bobutė turi sztai ką da-

ryti: paguldžius gimdanciją ant szono, pati atsis-
toti isz užpakalinės pusės ir, kelis pirsztus deszi-
nės rankos ant virszugalvio kudykio uždėjus, su-
turėti galvukę, o motinai liepti nustosi stenėjus,
putusis, jaigu-gi pati to padaryti negali, reikia
liepti iszsižioti ir kvėpūti iszsižiojus. Taip kvėpū-
dama ji negalės stenėti, o tūm tarpu galima leisti
iszeiti galvukę kudykio. Galvukei iszėjus, kudykis
tūjaus visas iszeina ir gimdymas pasibaigia. Da-
bar reikia tik laukti, kada iszeis szarvai. Nekartą
bobutės, norėdamos, kad szarvai greičiaus iszeitu,
paėmusios už virksztelės, stengiasi jūs isztraukti;
tai negerai, taip niekad daryti nereikia. Norint,
kad szarvai greičiaus iszeitu, ipacz, jaigu kraujo
daug bėga, reikia sztai kaip daryti, paguldžius
gimdžiusią augsztiniką, sucziūpti virszunę gimtinės,
kuri susicziūpia truputi žemiaus bambos, triti ją pa-
lengva delnu. Trįdami tūjaus pajusime, kad gim-
tinė, buvusi ligtolaik minkszta, dabar susitraukia
pasidaro kietesnė ir kraujas mažiaus pradeda bėgti,
o moteriszkė tūjaus pajus dieglius gale pilvo, bet
ant to nereikia žiurėti, o po truputį triti gimtinę,
taip kad ji negalētu vėla minkszta pasidaryti; taip
trįdami per kokią penkioliką minutų, pamatysime
jau iszėjusius szarvus. Ir dabar da, jai szarvai
nors dalele plėvės priaugę prie gimtinės, nereikia
szarvų traukti, nes dalis plėvės, nutrukus, gali likti
gimtinėje, *o tai jau butu liga*, kuri reikalauja pa-
gelbos daktaro, nes likus gimtinėje, plėvė gali buti
priežasczia arba bjaurios karsztligės arba iszgožimo
kraujo. Plėvelėms nutrukus, bobutė tegul nei ne-
mislina kisztį pirsztų į gimtinę, idant jas iszten

iszimti; nemokėdama to daryti, ji' da blogiaus dėl gimdžiusios gali padaryti, tokiūse atsitikimūse tik daktaras gali gelbėti. Idant taip neatsitiktų, kaip jau sakiau, nereikia niekad traukti szarvus už virkszelės, tik kad jie jau pasirodys isz žiedo, paėmus į rankas iszsukti jūs, nes, taip darant, retai kad dalyš plėvių lieka gimtinėje. Szarvams iszėjus, reikia gražiai nuplauti lyties dalis czystu vandeniu arba geriaus pusiau su actu (uksusu) arba da geriaus nupirktu aptiekoje karboliniu vandeniu ir patiesti czysta paklodę. Idant daug kraujo nenubėgtų, reikia da keletą minučių triti virszunę gimtines augszcziaus minėtu budu. Taip paprastai pereina gimdymas ir taip turi elgtis prie tokio gimdymo bobutė. Nepaminėjome czion da vieno labai labai svarbaus dalyko; nepasakėme nieko apie tai, kad prie gimdymo reikalingas kūdidžiausias czistums, nes kitaip moteriszkės laukia sunki liga arba dagi ir myrius. Mat kaip yra: jaigu į gimtinę gimdžiusios moteriszkės artai per necziuinumą bobutės, arba kitokiu koku budu, potenka koki nors neczystumai, tokią moteriszkę gali užpulti labai bjauri karsztligė, nū kurios retai kuri moteriszkė pasveiksta. Paprastai ta karsztligė szitaip prasideda. Į antrą, recziaus į treczią dieną, po gimdymui moteriszkę ima krėsti szaltis, paskui užėina karsztis, isz žiedo ima eiti smirdantis skystimas, kaipo ženklas kad liga iszten prasidėjo. Neuzilgo moteriszkę iszpuczia, veidai pagelsta, akys įdumba ir, pasikankinus dideliam karsztyje keletą dienų, moteriszkė numirszta. Idant tokia nelai neatsitiktų, reikia, kaip jau sakiau, kūdidžiausią czystumą laike gimdymo užlaikyti. Jausdamą

dieglus moteriszkė turi nusiprausti, jai ne visą kuną, tai bent lyties dalis ir apsilvilti baltus marszkinius. Ant lovos, ant kurios ketina gimdyti, reikia užtiesti czysto paklodę, jai galima, tai ir senus sziaudus isz lovos iszvesti, o ant jų vietos szviežių idėti: Bobutė da labiaus turi rupėtis apie savo czystumą: ji taipgi turi buti su baltais marszkiniais, o ipacziai turi rupėtis neužmirshti gerai su muilu nusimazgoti rankas ir iszkrapštyti purvus isz po nagų, nes savo rankoms ji grabalios lyties dalis moteriszkės. Del plovimo gerai imti vandenį pasiau su actu arba da geriaus karbolinį vandenį. Baigdamas apie czystumą, dar sykį primenu jums, moters, paczios rupikitės apie czystumą prie gimdymo, ir nei artyn prie savęs neleiskite bobutės, kuri gerai rankų nenusiplovė, nes dėl jos necziuinumo galite savo gyvasties netekti.

Lieka da pakalbėti nors trumpai apie nelaimingus atsitikimus, kurie gali pasitaikyti prie gimdymo. Laimingiausiai, kaip jau sakėme, gimdymas pereina tada, kada kudykis eina virszugalviu; czion, jai motina ir bobutė neužmirsz iszpildyti viską, kas buvo pasakyta, tai galima ir be daktaro apsieiti. Ale jaigu vietoje virszugalvio eina kaktukė ar veidelis, tai *butinai* reikia daktarą pakviesti. Jaigu kudykis eina pasturgalėliu, tai del motinos nėra jokio paojaus (baimės) tik kudykis, jai daktaro nepakviestumėte, vargiai gyvas užgimti gali. Jaigu-gi kudykis skersas guli gimtinėje, ką kartais galima pažiti ant to, kad rankutė jo isz žiedo kyso, tai bobutė turi nei nemėgiti jį traukti, nes tūm tik motinai ir kudykiui piktai padarys; czion

tik daktaras gali gelbėti. Daktaras, žinodamas, ką tokiuose atsitikimuose reikia daryti, įkieszęs ranką į gimtinę apsuka kudykį, ir ištraukia jį už kojų. Atsitaiko nekartą ir taip, kad kudykis nors ir virszugalviu eina, o bet negal iszeiti; motina kankinasi dieną, kitą, o kudykis nieko žemyn nesileidžia. Tokiuose atsitikimuose irgi butinai reikia pakviesti daktarą. Priežascia tokių atsitikimų yra siaurumas (angsztimas) kaulų. Daktarai turi tam tinkancias reples, kurias jie uždeda ant galvukės kudykio ir su jomis ištraukia. Kitą kartą lagi ir su replėmis negalima ištraukti gyvo kudykio, tada reikia, perdurus su tam tikrais įrankiais kudykio galvą, išleisti smegenis, paskui jau, uždėjus reples ir drucziai suspaudus galvukę, galima ištraukti kudykį.

Moters netur prieszyties tokiam darbui, juk kudykis ir taip ir taip negali gyvas užgimti, o jaigu kudykį neiszimti, tai ir motinos tikras myrius laukia. Taigi jau geriaus perdurti galvą kudykini ir isgelbėti motiną, nei numarėti ir kudykį ir motiną. Tokis angsztumas kaulų atsitaiko tankiausia pas moteris, kurios nū mažų dienų vis buvo be sveikatos, taipgi pas tas, kurios labai mažo ugio, arba kuprotos ar turi kreivas kojas.*)

Szitūm da neužsibaigia nelaimingi atsitikimai. Pasitaiko ir taip, kap galvukei iszėjus mes matome,

*) Tokioms, norint už vyro iszeiti, reikētu, nuvėjus pas daktarą, pasiklausti rodos, ar jos galės gimdyti, ar ne. Daktaras žino, kokio didumo paprastai esti galvukė kudykio, o tam tinkanciais įrankiais iszmierūs platumą kaulų ir pasakys, ar kudykis gali gimti be jokios pagalbos, ar kas sykis reiks su replėmis traukti, arba galva pradurus, negyvą iszimti.

kad virksztelė apsisukus apie kakliuką kudykio ir taip įtempta, kad kudykis negal toliaus eiti, nes kits galas virksztelės drauge su szarvais priaugęs da prie gimtinės. Jaigu imtumem kudykį traukti, tai atplėsztumem per grait szarvus ir blogai padarytumem, o jaigu taip lauktumem, tai kudykis pasimaugtu. Delto reikia greičiausia pasirupiti virksztelę atsukti, o jai to padaryti negalima, tai reikia, perriszus dviejose vietose virksztelę, perpjauti ją tarpe tų ryszių, ir skubėti isztraukti kudykį. Nekartą atsitinka taipgi, kad po užgimimui kudykio ir szarvams da neiszėjus, labai daug kraujo isz gimtinės bėga, moteriszkė nusilpsta ir labai pabala. Taip atsitikus, reikia skubėtis daktarą pakviesti, o bobutė tūm tarpu tegul trina su delnu galą gimtinės, taip kaip augszcziaus buvo minėta. Jai moteriszkė nū iszgožimo kraujo labai nusilpus, reikia dūti jai stiklėlį degtinės, galvą padėti žemai, kojas augszcziaus galvos pakelti ir nedūti jai blaszkytis po lovą, nes nū to kraujas dar labiaus ims bėgti ir moteriszkė gal numirti. Iszgožimas kraujo atsitinka ir po iszėjimui szarvų ir tai tankiausia tada, kada bobutė, norėdama, idant szarvai greičiaus iszeitu, ima traukti jūs ir nutraukia taip, kad dalis plėvių lieka gimtinėje. Taip atsitikus, bobutė, kaip jau augszcziaus minėta, netur mėgėti kiszti rankų, idant jas iszimti, del to butinai daktaras yra reikalingas. Iki parvežant daktarą, apart trynimo gimtinės delnu ir kitų minėtų jau rodų, dėl sulaikymo kraujo galima dėti į žiedą szmociukus ledo arba pilti szaltą vandenį su actu, arba ant pilvo dėti torielkas su ledais. Nusiszdaldymo

czion bijotis nereikia, ir patys daktarai taip daro del sulaikymo kraujo. Sztai ir viskas, ką norėjome pasakyti apie gimdymą; ant galo pasakysime da kelis žodžius apie tai, kaip turi elgtis moters po gimdymui.

Po gimdymui.

Kaip jau sakėme, po gimimui kudykio bobutė turi nuplanti gražiai lyties dalis gimdžiusios, apvilkti czystais marszkiniais, patiesti ant lovos czystą paklodę, arba da geriaus perneszti moteriszkę ant kitos czystai užtiestos lovos ir, užklojus sziltai palikti pasilsėti. Pasilsėjusi moteriszkę netur tūjaus keltis, kaip tai ant nelaimės mėgsta daryti mus moters. Taip darydamos, jos sav tik ligą prisikelia. Po gimdymui reikia butinai 7 ar 8 dienas lovoje gulėti; nors tai ir nesmagu, bet ką daryti, jaigu sveikata to reikalauja. Mat gimtinė, kuri paprastai turi dідumą gruszios, laike nesztumo taip iszauga, kad iki dūbutei (po krutine) pakyla, po gimdymui ji vėla mažinasi ir į keletą dienų vėla iki didumui gruszios sugryžta bet, jaigu moteriszkę perdaug greitai atsikels ir eis prie darbo tai gimtinė nepagrysz į savo paprastąjį dідumą, liks didesnė, o tai jau yra liga, nū kurios ilgas gydymas. Taigi matot, kad nebereikalo daktarai rodyja moterimis po gimdymui kokias 7—8 dienas lovoje gulėti. Kokias 2 ar 3 dienas po gimdymui isz gimtinės sunkiasi czysti kraujai, paskui kokias 2 dieni rausvas skystimas darosi visai baltas. Skystimas tas tik drėgnumu atsidūda, bet jaigu pajustumėte kad tas skystimas pradeda smirdėti, arba gimdžiusią ima szaltis krėsti, skubjkite daktarą pa-

kviesti, nes tai yra ženklas, kad ta karsztligė prasideda. Kelias dienas po gimdymui moters paprastai turi kietus vidurius; tokiūse atsitikimūse reikia dūti szauksztą arba du ricininio aliejaus. Apie valgi irgi nereikia užmirzti. Geriausias valgis dėl jų yra sriuba isz mėsos, arba krūpos, paskui kuda mėsa ir pienas. Rugszčių daigtų ir vaisių jokių valgyti nereikia, nes nū jų viduriai gali pagęsti. Apie czystumą irgi nereikia užmirzti, reikia kasdien nors po sykį perplauti lyties dalis drungnu vandeniu su actu.

Apeiga gimusio kudykio.

Vos tik užgimsta kudykis, jaigu tik jis visiskai sveikas, tūjaus pradeda verkti; tada reikia perriszus ir nupjovus virksztele neszti kudykį prausti. Bet jaigu kudykis užgimęs kvėpūti kvėpūja, bet neverkia, tai ženklas, kad jis yra silpnas; tokiam reikia, įkiszus pirsztą į burnukę, iszvalyti seiles, o paskui paguldžius sudūti su plasztaką per pasturgalėlį, arba apiprunkszti su szaltu vandeniu.

O jaigu kudykis užgimęs ne tik ką neverkia, bet nei nekvėpūja, kitaip sakant, jis yra apmiręs, galima pabandyti augszecziaus minėtą budą, bet tai retai pamaczyja; tokiūse atsitikimūse reikia sztai kaip daryti. Iszvalius burnukę kudykio paguldyti jį augsztiniką ant ko nors kieto ir atsistojus szalia jo uždėti ant galo krutinės abi rankas, taip kad nykszecziai butu isz pryszakio, o kiti pirsztai isz užpakalio krutinukės. Taip uždėjus reikia iszlengvo suspausti krutinukę, paskui vėla paleisti, vėla suspausti ir vėla paleisti ir taip kokią 15 sy-

kių į minutą. Kas-gi išz to iszeina? Sztai kas. Suspausdami krutinukę, mes iszvarome orą isz kudykio plauczių, o atleidus, krutinukē acziu stangumui szonkaulių, vėla pasikelia ir oras vėla į plauczius isigauna; suspausdami antru syk, vėla orą iszvarome, paleisdami, vėla iszleidžiame. ir tokiu budu kaipir privercziamo kudyki kvėpūti. Taip reikia daryti, pakolaik kudykis pats neims kvėpūti; jaigu gi per pusadynį kudykis nepradėjo kvėpūti, tai jau galime nesitikėti jį atgaivisia. Taip atgaivinus kudyki, reikia, perriszus ir nupjovus virksztelę, neszti prausti. Prausti reikia sziltame vandenyje, truputį sziltesniame už ką-tik iszmelžtą pieną. Da priesz prausimą reikia iszplauti akutes kudykio czystu vandeniū, o prausiant saugotis, idant vandū, kuriame prausiame neįeitu į akutes, nes nū to kartais didelis uždegimas akuczių gali užėiti.

Prausiant nereikia muilo vartoti, reikia tik su czystu skarmalėliu gražiai nuvalyti glitis ir kraują. Reikia neužmirszti gražiai iszvalyti kirksznius, pažastis ir kaklą, nes, jaigu ten liks gliczių, tai skura tūjaus ims szusti. Iszprausus reikia gražiai nuszlūstyti, galą viksztelės apvynioti su czystu skarmalėliu ir apvilkti kudyki czystais marszkinėliais. Skarmalėlį, kuriūm apvyniotas galas virksztelės, reikia kasdien mainyti, pakolaik virksztelē nenudžius. Kada motina jau pasilsėjo po gimdymui, galima jau žindyti kudyki, pirmus kelis mėnesius reikia žindyti dieną kas dvi adynas ir 2 syk nakezia, o po kokių 4 mėnesių dieną žindyti kas 3 adynas, ir tik sykį nakezia. Prausti

iki pusei metų reikia kasdien, o po pusei metų vis recziaus ir recziaus, bet niekad nereikia užmirsyti, kad *jū eximinius užlaikysite kudykius, jū jie bus sveikesni.* *Svirplys ir Draugaitis.*

Apie muilą.

Galimas daigtas, jog visame sviete iszskiriant žmones laukinius, mes nerasime žmogaus, kurs savo rankose nebutu muilo turėjęs ir nebutu jo pasinaudojęs, ar tai del nusimazgojimo savo kuno, ar tai del drapanų skalbimo.

Dorai nėra žinoma, kada ir kas muilą yra iszradęs, bet be abejojimo galima pasakyti, jog muilas jau nū senovės yra žinomas, nes buvo atrasti sudynai pilni muilo gerai užsilaikiusio miestūse Pompea ir Herculanium, Italijoje, tūse dviejūse, miestūse, kurie gangreit du tukstanczius metų iszbuvo po žeme. Jūs buvo užvertę pelenai isz vulkano Vezuvijum vadinamo, isz kurio ir iki szio laiko kartas nū karto ugnis pasirodo. Ant tų miestų pėdsako netikėtinau užpūlė nekuris darbinjkas mete 1713, kasdamas szulinį dvare vieno didžponio.

Eina padavimas, buk tai žmona nekurio pavar-gusio žvejo, Italijoje, norėdama drapanas žlugte iszplauti, del to reikalo pasigavo sudyną, kuriame pirmiaus aliva buvo supilta, ir kame dar truputis to riebaus skystimo buvo atlikęs. Isz to ant sudyno dugno pasitaisė tirsztą koszė, sziantieniniam muilui prilgstanti. Vokiecziai tvirtina, jog tai jie pirmame amžyje po Jezaus Kristaus užgimimo, muilą yra iszradę. Bet vis tai taip seniai dėjosi,

kad sunku dorai isztirti, keno czia teisybė, vienok vis gi rodosi teisiu daigtu, jog vokiečiai buvo pirmutiniai, kurie Europoj muilo pradėjo pasigauti.

Laikams bėgant, augszcziaus paminėtas iszradimas vis ėjo geryn ir geryn ir dabar jau yra keliatas deszimčių muilo atmainų. Svarbiausių atmainų vienok tėra trys: muilas pilkas, muilas baltas arba kietas ir muilas kvepiantis. Pilkasis muilas dirbasi isz pataszo ir lajaus arba kitokių taukų; muilas baltasis arba kietas dirbasi isz lajaus ir sodos; muilas gi kvepiantis isz taukų ir sodos, isz kokosinio aliejaus ir sodos, arba taip-pat isz migdolų aliejaus, arba glicėrinos ir sodos, prie to visokių kvėpalų pridedant.

Jū muilas yra kietesnis — jū esti geresnis, nes ne taip greitai susitrina. Pirmutiniai, kurie pas mumis muilo dirbtuves užvedė, buvo vokiečiai, ir jie ant to gerus pinigus užsidirbo, nes kas-gi dabar muilo nereikalauja?

Anglai sako, jog jū kuri tauta ėsant protingesnė ir szvaresnė, jū daugiau ji muilo reikalaujant. Jie patys taip-pat rodosi tarp visų tautų kūdaugiausiai muilo suvartoja, nes ten labiausiai pavargusioji šeima per nedėlią keliatą auksinų ant muilo iszdūda.

Muilas taip-pat pridūda sveikatos, nes jūm visą kuną mazgojant užturiame czistatoj odą ir mažutes joje ėsancias skyteles, per kurias kraujas atsinaujina, prakaitą per jas iszleidamas, o orą priimdamas. Prisiturėkime tada anglų paveikslo ir placziai muilo naudokimės. Nū to ne tik kad kuną szvariai užlaikysime, bet gal dar ir ne nū vienos ligos atsigisime.

X. N.

Kromai sodžiūse.

Pirm keletos metų išėjo kniga po vardu „Lud Cieszyński.“ Toj knigoj yra apraszyti žmonės mažos szalies Cieszino, Austrijoj. Isz knigos matome, jog ten ukės labai protingai yra vedamos. Ir nēr ka tam stebėties, nes ten nerasi pusėtino ukiniko, kurs knigų arba ir laikraszczių neskaitytu; o nemažai yra ir tokių ukinikų, kurie norint ir pabaigę augsztesnes mokslavietes ir kariumenėj aficierais buvę, bet namon sugryžę nesididžiūja už arklo (žagrės) imties ir lieka tarpo savo brolių gyventi. Teisybė, ir ten yra girtūklių ir paleistuvių, kurie jūkiassi isz žmonių kningas ir laikraszczius skaitanczių, bet ten tokių nenaudėlių daug mažiaus rasi, nekaip anų mūsų kraszte yra. Bet kas yra nepaprastino tarpo Cieszino ukinikų — yra tai, jog ten kožnas sodžius tur savo kupežį, arba maininiką, kurs perka ir pardūda, vesdamas mainą viso savo sodžiaus.

Tai-gi apie tokį mainą noriu sziantdien pasikalbėti su „Ukiniko“ skaitytojais, idant jiems iszrodyti, kokia tai didi nauda butu, idant mūsų sodžiai pas savę tokius maininikus isitaisytu ir neb'turētu nējokio susiriszimo su žydais, kurie žmones tikt apgaulinēja, o daugiaus nieko.

Kartais atsitinka, jog szis ar tas sodžiūje gyvenantis, privalo sav turėti ar kokią ten pagerįta dėl ukės padarynę, arba kokios sėklos gerų žolynų arba javų, kurios aplinkiniūse nėra, arba vėl kito ko. Tada toks ukinikas galētu nueiti pas tokį sodžiaus maininiką ir apsakytu, ko jam reikia. Maininikas tada ukinikui paroditu fabrikų „preiskurantus“ su abrozėliais, kame yra apraszytos szioeios ar tokios padarynės ir iszstatytos prekės; apsakytu potam apie būdą ir prekę pargabenimo — o potam ant galo pagalios susiderētu ant pargabenimo tos padarynės, apie kurią buvo susikalbėje. Tokiu pat būdu butu galima susikalbėti apie sėklas, arba kito ko pargabenimą. Savo reikmenę atlikęs toks ukinikas grįžta ramiai ir be ru-

pesczio namon, maininikas-gi tada raszo gromatas i fabrikas, miestus, arba i koki kitą pažįstamą kupczių, idant daigtai ukiniko reikalingi prisiųsti butu. Po prisiuntimo užpraszytų daigtų maininikas dūda žinią ukinikui, kurs daigtą pasiimdamas arba isz karto visus pinigų užmoka, arba vėl rakais, o vis tai pagal tą, kaip isz pradžios susikalbėję buvo. Dažnai vėl vietoj pinigų už atgabentus daigtus toks sodžiaus kupczius ima nū ukinikų javus, kiauszinus sviestą, obūlius ir t. t., pagal prekes isz augszto nutartas. Nes, toks maininikas, kaip augszcziaus buvo pasakyta, ne tik kad pardavimu, bet ir pirkimu tur verstis. Taip, jaigu nekuri ukinikė tur ant pardavimo sviesto, surių, arba drobės ir t. t., tai vėl eina pas tokį maininiką, ir sako, kad ana už tą norėtu tiek ir tiek pinigų gauti; maininikas-gi vėl, žinodamas kokios miestūse yra prekės ant tų daigtų, sako po kam dabar galima dūti už paminetus daigtus, ir ar geriaus yra tūjaus pardūti, arba palaukti, iki bus geresnės prekės.

Nū tokio sodžiaus maininiko galima dasizinti apie prekes javų artimiausiose ir tolymesnėse apygardėse, o taip-pat ir apie kitus daigtus, nes jis, platų susineszimą ir pažintį turėdamas, vis-gi daugiaus turės naujienu, negu ukinikas savo dirvą dirbantis.

Kada Cieszino žmonės pas savę tokius kromus sodžiūse įsteigė, tai žydai isz to kraszto nykte isznyko, ir ten dabar anų kaip ir nėra, tada kaip Galicijoje, szalimais su Cieszino ėsanczioj, žydų aibių aibės, ir ten ukinikai perka nū žydų ir pardūda žydams, ir tai vis taip-pat, kaip ir mūsų kraszte, Lietuvoje bei Žemaičiuose.

Pasakysit, kame-gi gauti dorų ir szviesesnių žmonių, kokiais turi buti tokie sodžių maininikai, nes vis tas, kurs turi su fabrikomis, miestais ir kitais maininikais susižinoti — tur buti gerai mokytas ir vikrus. Teisybė! Bet vel-gi asz paklausiu, ar-gi

mažai mūsų kraszte yra žmonių, isz tų paczių sodie-
czių paeinancziųjų, kuriems nepasisekė viso mokslo
baigti ir tapti kunigais, daktarais ir t. t. Tokie na-
bagai, vietos jieszkodami, į tolymus krasztus tarpo
svetimų žmonių iszsidangina — ir varo itin vargingą
gyvenimą. Tada, ar-gi negeriaus jiems butu namie
kupczystę varyti, ir sav ir kitiems naudą atneszt.....
Szviesiems žmonėms, vietos reikalaujantiems, mūsų
kraszte prekyba teatliko, nes urėdiszkosios vietos
maskoliais apsoditos tapo . . . Tai nieko, kad pir-
miaus tūm neužsiimdavom! Laikai mainosi, o pagal
jūs ir budai ant dūnos užsidirbimo . . . Tėvai ir
jauni vaikinai, neleiskite pro szalį mūsų žodžių . . .

Svetimi krasztai ir mūsų szalis.

Kątik sugryžau isz svetimų szalių. Iszbuvaui ten
apie mėnesį. Macziau daug. Norėcziau tai su savo
vientaucziais pasidaliti, bet dabar nežinau nei nū ko
pradėti. Raszysi placziai — tai daug vietos užims,
o vel ir ne kožnam patiks — todėl raszysiu kū
trumpiausiai — ir apsistosiu tiktai ant daigtų abelnų.

Asz važiauvau į Bruxelle, ir važiauvau isz Vilniaus.
Kelias todėl ėjo per Virbalių, Karaliauczių ir Ber-
lyną. — Gana buvo tiktai isz Virbaliaus kojas į Eit-
kunus perkelti, idant pasijusti svetimame kraszte.
Tarp Vilniaus ir Virbaliaus visi žmonės ant gelžke-
linių stancijų tarsi yra apsnūdę, vaikszcioja vos ko-
jas valkiiodami, o tūmtarpu kitoj pusėj žmonės yra
daug spraunesni ir smagesni, o taip-pat ir mandagesni.
Virbaliuje palikau gudiszką kalbą — Eitkunūse pra-
sidėjo vokiszka. Netrukus su greitūju trukiu (Schnell-
zug) iszvažiauvome į Berlyną. Czia trukiai be paly-
ginimo eina smagiaus, negu Gudijoje arba Lietuvoje.
Niekur trukis ilgiaus ne apsistoja, kaip ant vienos,
dviejų minuczių. Tik Karaliaucziuje apsistoja ant
10 arba 12 minuczių. Skubiai į vakzalą įbėges isz-

gėriau alaus ir pūliau prie szėpos su knigomis, mislydams ten rasti mūsų lietuviszkus laikraszczius. Neradau. Nusipirkęs trejată vokiszku laikraszczių sugryžau į vagoną — ir ten pradėjau jūs szniuksztinėti, mislydams ten rasti nekurias naujienas apie Gudiją ir Lietuvą. Veltu! Matoma, jog už rubežiaus žmonės pirmuciausiai usijima savo reikalais, o potam jau pranesza apie svetimas szalis — ir apie Gudiją mažiaus radau žinių nei apie Kongo. Metės skaityti ėmiau kalbėti su mano kaimynu, kurs pasirodė guds ėsantis ir vedantis mainą arkliais. Tai mainas geras ir jis man pasakoja, kad žydai isz Lietuvos daugybę arklių pardūda Vokietijoje, gerus pinigūs už anūs uždirbdami. Prikisza arklių pilną vagoną, kaip avelių ir varo jūs į Berlyną. Tokiu būdu jiems kelionė mažai atsieina . . . Buvo vėlu, abudu atsigulėva. Nubudova Berlyne ant Friedrichstrasse. Bet czia ne apie Berlyną noriu kalbėti. Žinoma, tai didei puikus miestas ir didis ten parėdkas, bet noriu czia pasakyti, kad į Vokietiją įvažiavus, o ir potam jau niekur žydų nebmacziau. Jie tik Lietuvą, kaip kokios siurbėlės, tur užgulę ir cziulpia jos kraują. Jaigu Vokiecziai ir Belgai gal be žydų apsieiti, — tai be anų ir Lietuva, tikiu, galėtu apsieiti. Pas mumis kožną trukį sutinka ant stacijų žydų buriai — czia-gi anų nematysi. — Taip, czia szviesos daug daugiaus ir žmonės jau seniai permanė, kad galima mitėtis ne vien žemės iszdirbimu, bet amatais ir prekyste, o vis tas — labiausiai szii paskutinė — yra pas mumis žydų nagūse. Tai tikra nelaimė. — Szviesos mums reikia! — Trukis manę kaipo vėsulas nesza į Kelną. — Nū lango negaliu atsitraukti. — Kas per parėdkas ir puikenybė visur. Namė žiemą palikau — czia tikras pavasaris. Mislyjau — czia medžių nematysiu — vienok apsigavau. — Gal buti, kad cza nėra tokių girių, kaip pas mumis, už tai-gi visas krasztas iszžiuri, kaip daržas. — Groveliai ir ežios grusznioimis ir obelimis iszsodinti, arba taip-jau kitais medžiais. Taip-pat ir

visi keliai. Tai vietos neužima, o vienok naudą atnesza, nes paaugus medžiams — galima jūs nukirsti ir pasinaudoti del kurinimo. Czia matomai svieta daug daugiaus neng pas mumis, o ir visas tas svietas turtingesnis yra. Czia nematysi žmonių nuskurėlių su veidais iszblyszkusiais — daugumas labai sveikai, gražiai iszrodo ir gerai, tarsi ponai, apsitaisę.*) — Bet matyt darbo jie nesibijo. — Va Kelne, bernioks veža ant dviraczių kokią deszimtį viedrų pieno — jis veža, ir jam padeda szū įkinkytas. Darbo nesibijo ir szviesos daug turi. Briukselėj iszbuvau porą nedėlių. Ten daug progumo turėjau prisiziurėti, kaip prasti isz fabrikų darbinikai, perpiete godžiai peržiuri laikraszczius ir potam tarpo savę perkratinėja savo kraszto kasdieninius atsitikimus. Nemislykit, kad jie neturētu taip pat įveikimo ant politikos savo kraszto! Jaigu kur reikia, tai jų tukstancziai viembalsiai stov — ir rėda daleidžia jų teisingus praszumus —

Pilnas visokių mislių namon sugryžau ir sakau: mūsų krasztas didei laimingas galētu buti, bile tiktai jame szviesos užtektinai butu. Szviesos, szviesos mums reikia! Szimta kartu szviesos! O tada isz mūsų kraszto iszvyks žydai, ir mes galėsime taip-pat, kaip ir kitos tautas laimingai gyventi! Szviesa, mokslas — tai vienutinis mūsų ginklas.

P. N.

Smertis Kinigaikszczio Keistuczio.

(Isz lenkiszko, pagal Ignacą Chodzka).

(P a b a i g a).

Bet tas atgal taip smarkiai atstumė Kryžioką, jogei net svyruliūt pradėjo. Užgautas ricielius smogė su kardu į galvą nelaimingam Amuliczuiui... sutrupino kiuszą . . . O kraujas su smagenimis

*) Sodieczių namai — visur muro, skindeliais dengti. —

isztiszko tirschakai ant veido, akių ir kryžiaus galvažudžio . . . Parpūlė viernas Amuliczius pas kojas Keistuczio.

— Nekaltą užmuszei! — atsiliepė kunigaikštis nenustodamas ramumo veido. — Ar tavo Dievas, tavo tikėjimas pavelyja tav piktadarystes?

Žodžiai tie ir kraujas tekantis per veidą ir kryžių baisiausiu žaibu uždegė jį. Verdanczių krauju pasruvo jo akys, sugriežė dantimis ir szoko ant senelio, kurį savo sunkybe ir geležinio apdaro prispaudė . . .

— Sunau mano, Vytaute! — suszuko Kestutis. Tai buvo paskutiniai jo žodžiai . . .

Pulkaunikas szoko prie Kryžioko.

— Sustok! — tarė sulaikydamas jį vadovas — užsimirszti. Jų tai kanczia. ne Keistuczio.

Tūm tarpu Bilgenas nutraukė nū kaklo kunigaikszczio sidabrinį szniurą ir užsuko ant kaklo, kiti padėjo, ir užkrankė kunigaiksztis.

Pergasditas Kryžiokas paleido Keistutį, atszoko ir iszvertęs akis žiurėjo, kaip vartėsi kunigaikštis ir kaip jį smaugė piktadariai . . .

Liampa užgeso, kriokimas nutilo, piktadėjai urmu szoko prie durų; rodėsi, kad kiekviens jų bijosi, kad nepasiliktu toje vietoje.

Kryžiokas trynė drebanczia, kaip nū drugio, ranka kraują nū kryžiaus ir nutrint jo negalėjo.

Persigandęs ir drebėdamas atsistojo prisiklausydamas.

— Girdi? — tarė pasznabždoms Bilgenui — szėtonas, kuris ir manę supainiojo, ir va, kaip varnas stipeną, lesa jau mano szirdį . . .

— Pragaran! Pragaran! Pragaran! Rycielian
Kniprode! Pragaran krikszczionis su pagonais!

Ka! ka! ka! — Penktas neužmuszk! — isztarē
vėl nematomas į ausį Kniprodei.

— Kas czia? — suriko tasai: Kas czia į ausį
kalba?

Nepažįstamas vadovas mostelėjo priesz akis
pulkauniko. Kelias jo vėl žaibu szmėksztelėjo ore.
Abudu vėl akimirkoje buvo ant senos vietos.

Poderys.

Isz Lietuvos.

Joniszkis. (Kauno rėd.) Matydamas, kad apie
musų kampą nieks nieko nepranesza į lietuviszkus
laikraszczius, nors nemokėdams sulipinau kelitą žo-
delių, tikėdamasis, jog garbinga „Ukininko“ rėdystė
priims ir atspaudis jūs.

Joniszkiio miestelis guli Kauno rėdyboj, Sziaulių
paviete, ant pusiaukelio važiuojant isz Sziaulių į
Jelgavą. Nū miestelio pramintas ir valsčius. Vals-
čius tas gana didelis, bet ant nelaimės mes, Jonisz-
kiečiai, žmonės visai neapszviesti. Tai aiszku isz
to, kad tarp musų labai mažai dagi tokių, kurie ge-
rai spaudos rasztą skaito. Bet ir tą menką mokslelį
musų mokėtiejie vyrai nesunaudoja nė sav, nė arty-
mui ant naudos. Tie visi taip vadinami musų vals-
čiaus galvociai neeina su mumis isz vieno, bet su
valdžios tarnais ir „ponais.“ Kaip-va, jai isz tų ap-
szviestųjų iszrinktumem vieną sav į virszinikus (į star-
szinas, vaitus), tai be abejonės žinome, jog tie vyrai
mums kailį taip pat ners, kaip ir koks nors valdžios
atsiųstas gėriks piszodelis, urėdninkelis (žemskis) . . .
Tą esam jau iszmėginę. Musų valsčiaus virszininku
ilgus metus buvo Jonkus. Jis, teisybė, žmogus gud-
rus ir iszmingas, tik labai nedoro pobudžio ir baisiai

ant pinigų gasznus. Jį, taip sakant, su pinigais ir
isz numirusių prikeltum. Kiek mes nū jo nukentem,
kiek pinigų be reikalo valdžiai sukrovem, tai nebe-
gali nė surokūti! Suprantam, kad tikrai mokėtas žmo-
gus mums labai daug gero atneszti galētu, kad tik
jis neimtu eiti po valdžia. Bet vargas, kad pas mu-
mis nė vieno tokio iszmintingo mokioto žmogaus nėra!
Už Jonkų isz mūsų mokiųjų vargiai ką rasi gudresnį
ir apsukresnį, bet bjauresnį už jį, kiek tikt nori.
Todel Jonkų rudenyje 1889 m. numetę, iszsirinkom
kitą virszininką, Joną Jurgaitį isz Svirplių sodžiaus,
isz nemokytą. Kada jį iszrinkom, tai nemokėjo nė
gudiszkai dorai skaityti, nė raszyti, o dar menkliau
kalbėti. Tikėjomės, jog jis bus mums užtarytoju, o
ne prispaudėju. Bet ne visai laimėjom. Teisybė,
jai jis butu žmogus nors truputį daugiau apszviestas,
tai gal nebutumem apsigavę. Dabar-gi jis tik pagal
tiesas virsziniks, o isz teisybės viską veda valscziaus
rasztininks, sens vilks—Grigiszkis. Grigiszkis, norė-
dams visokiais budais įtikti savo užtarytojui, nežinau
tikrai, ar tarpininkui, ar spravninkui, ne tik pats mumis
tamsius žmonelius monyja, bet jau iszmokė tą-pat
daryti ir Jurgaitį. Kaip žinoma, Jurgaitis žmogus
taip sav, bet amžinai tamsus, mokslo nėjokio netur.
Grigiszkis, girdi, net pravoslavną kryžių bucziūja,
jai jam popas po snukiu pakisza. Kada caras Alek-
sandras III. pas Borkus apsikulė, tai ir į mūsų vals-
čių atėjo užpraszymas nū valdžios, ar ir mes nesu-
dėtumem po keleta skatikų, idant caras isz sudėtųjų
aukų galētu ant tos vietos, kur iszvirto, pastatyti
paminklą „Dievui ant garbės, kad jį teikės iszgel-
bėti isz tokios nelaimės.“ Grigiszkis, mus gerai pa-
žindams, vienok norėdams iszlupti apscziai pinigų,
ir tūm pasirodyti geradėju del caro Aleksandro III.,
pasakė mums, buk Aleksandras III. po iszvirtimui
tūjaus priėmęs katalikų tikėjimą ir prižadėjęs ant
iszvirtimo vietos pastatyti katalikiszkus Dievo na-
mus. Caras norįs, kad ir mes prisidėtumem prie to

„gero darbo“ kaipo geri jo padonai. Ką mes akli žmoneliai žinom! Liepia nū deszimtinės, (kūne 2 margu) mokėti po tiek ir tiek . . . Mes iszmokėjom. Paskui girdėjom, jog nusiuntė vyresnybei apie pusantro szimto rublių. Gal antrą tiek pasiliko dar savo kiszeniuje, paminklą statyti. Žinoma, Grigiszkiui isz to caro iszvirtimo ar reikėjo pasipelnyti, kaip ir visiems Aleksandros III. geriems tarnams, kurie tik ir laukia, idant caras tankiau virstu. Jie gauna už iszreiszkimą savo veidmainingų jausmų ne tik ordenus, bet prisirenka ir apsciai pinigų isz tamsių žmonių. Jai butumem žinoję, jog caras stato ne katalikiszkus Dievo namus, tai nebutumem davę nė szikszninės markos. Apgavo mumis aklius žmonelius mūsų pisorėlis. Ką padarysi. Tegul jam Dievas padeda, bet lai jam nors ateitėje Dvasią szventą įkvepia, kad nebeapgauadinētu mūsų! — Matot, meilingi skaitytojai, kokie mes Joniszkiecziai tamsus žmoneliai. — Idant dar aiszkiau parodyti, kaip mes akli esam, papasakosiu kelius atsitikimus. Ant taip vadinamų sueigų (skodų) valdžia tankiai suszaukia valscziaus iszrinktus („vibarnus“), idant jie ką nors nuspręstu, ar apsiimtu iszpildyti. Bet tie iszrinktiejie nevisados visi („vienu balsu“) sutinka ant valdžios reikalavinų. Kūne visados atsiranda keli, kuriems nepatinka vyresnybės norai. Jie ir iszreiszkia savo mislis. Bet už tai jūs pakoroja. Virszininks mūsų Jurgaitis tų iszsipuczia, kaip gaidys, ir liepa tiems vyrams užrasyti, tai po 3 rub., tai po 5 rub. koros. Vyreliai mūsų iszsigasta ir tų jau nebežada nė žodžio besakyti. Tada džiaugdamiesi ir rankas trindami Grigiszkis ir Jurgaitis, kad tūs „durnius“ — taip jie vadina žmonės — priveikė, raszo „prigavarą“ . . . „visi,“ girdi, „vienu balsu nutarė“ . . . Kad mes butumem žmones turtingesni, ipacz iszmingesni, tai, žinoma, to negalētu buti. Bet mūsų Joniszkie valscziuje, tie, kurie tur sveikas smagenis, tankiausiai vyrai neturtingi, turtingesniejie tankiausiai mul-

kiai. Ant sueigų tie „bagocziai“ tyli, kaip avinai. Užtat jų nieks ir nepakoroja. Iszmintingesniejie neturtėliai, jaigu prasitaria, tai tūjau jiems uždeda „sztropę.“ „Tylėkit,“ sako, „kam jums sznekėt, kad pliki esat.“ Matot, meilingi skaitytojai, kokie pas mumis valdytojai. Neturėdami kiszenyje 5 rub., negalim drysėti nė žodžio isztarti. Mes, nežinodami gudų valdžios įstatymų, negalim žinoti, ar „starszina“ tur tiesą uždėti mums „sztropę“ už tą, kad iszreiskiam savo nūmones apie nekurius dalykus, ar ne. Pagal mano supratimą tai neturētu būti, nes *kiekvienas žmogus* užklaustas *tur tiesą* atsakyti tai, kas pagal jo nūmonę teisingiau. Bet pagal mūsų „szvelnios“ valdžios įstatymus tur but ne taip, kad mūsų virszininėliai taip drąsiai tokius daigtus daryt gal. Antrapus, gal jie tik naudojas isz mūsų neiszpasakyto tamsumo. Todėl mūsų apszviestiejie broliai mums daug gero padarytu, jaigu pasirupytu praplatinti tarp mūsų nors menkas žineles apie gudų valdžios įstatymus. Del to galėtu iszleisti knygutę, kurioj butu iszguldyta, kaip reikia elgtis nors su arcziausia valdžia, kaip tai su „urėdinikais“ (žemskiais), „starszinais“ (vaitais), „pristavais“ (naczelnikais), ir t. t., kokias jie tur tiesas . . . Ir tai mums butu jau lengviau gyventi. Žinoma, dar geriau butu, kad tarp mus atsirastu isztikro apszvietų žmonių, kurie nepatingėtu dūti savo tamsesniems broliams naudingas ir iszmingas rodas, kad neėtu isz vieno su mūsų skriaudikais ir prispaudėjais . . . Nemislykit, broliai apszviestiejie, kad mes jūsų neklausysim, ar nesuprasim jūsų gerų rodų. Idant tūs žodžius patvirtinti, privesiu atsitikimą isz savo jaunų dienų. Tūjau po nuslėgimui lenkų maiszto 1863 metų, kaip žinote, mums tapo užginta spauda lotyniszkomis raidėmis. Vienok veidmainė gudų valdžia nenorėjo pasirodyti su tokiu bjauriu ir neteisingu prisakymu priesz visą pasaulę ir vaką užmanė padaryti. Ji norėjo visiems parodyti, buk mes lietuviai isz savęs, be jokio isz valdžios

pusės prispyrimo, atsisakę nu lotyniszkų raidžių ir priėmę gudiszkas. Del to į kiekvieną valsčių atsiuntė tarpinikus („pasrednikus“) kurie prikalbinėjo žmones, kad jie išdėtu rasztą, jog jie nebenorį beskaityti knygų su „lenkiskoms raidėms“, bet norį su gudiszkomis. Ir į mūsų valsčių atvažiavo tarpinikėlis. Kartu atsivežė ir didžiausį lietuviszkų knygų vežimą, atspauditų gudiszkomis raidėms. Suszaukė tūjau iszrinktųjų sueiga ir prakalba sziais žodžiais: „Szviesiausias mūsų ciecorius (Aleksandra II) ir geradėjas, kuris jus neseniai teikės iszliūsūti isz ponų jungo, jumis milėdams ir jums gero geisdamas, užmanė dar kitą didelę geradėjystę del jūsų padaryti. Jis nor visai jumis isz lenkų-bajorų nagų isztraukti. Jis nori jums dagi ir gudiszką rasztą dovanoti. Del to jums reikia tik iszdėti rasztą, jog jus to isztikro geidžiat. Tada jūsų rasztai bus spaudinami tiktai gudiszkomis raidėmis“ ir t. t. ir t. t. Na, daug jis ten niekų dar pritaulyjo, ko mes ir nesu pratom. Bet, kada liepė pasiraszyti, tai atsakėm: „tegul palieka po senovei, carui-gi dėkavojam, kad jis mūsų neužmirsztą ir nor mumis gerą daryti.“ Tarpiniks, tur but, to nė maž nelaukė. Iszgirdęs mūsų atsakymą, smarkiui supyko, paraudonavo, kaip gaidžio skiauterė ir pradėjo ant mūsų visaip kaip plusti. „Tai sztrope uždėsias, tai kalinin visus sukisziąs“ Mes akli žmoneliai, žinoma, iszsyk butumem paraszė (jai butumem mokėję raszyti), bet ant laimės tam laike tarp mūsų ponų bajorų atsirado tokių iszminčių, kurie mums jau ankszčiau praneszė, kas bus ir kaip reikia tame dalyke elgtis Ką mumis tas tarpinikėlis nekankino: tai ant kiemo iszvaro, tai vėl suszaukia į valsčiaus namus; duoda apmislyti, tai po vieną įsiszaukęs klausinėja, bet atsakymas buvo tas pats ir tas pats: „tegul buna po senovei“ . . . Atmenant tai, man graudu ir jūkinga. Tarpiniks perpykęs povaka rekeikdams iszsibaldė isz Joniszchio. Bet knygą paliko prisakęs „starostoms“ (szaltysziams)

kad atvežtosios knygos butu ispardūtas, ir už kiekvieną knygą butu atimta po ortą (30 kap.). Musų starostos, žinoma, iszpildė tą tarpiniko prisakymą ir prispyrė kiekvieną ukiniką nusipirkti, nemažiau kaip po vieną knygą. Buvo tai maldų knygos, tiktai atspaudītas gudiszkomis raidėmis. Bet nusipirkę pasiskubinom ir isznaikyti minėtas knygas. Kiti tiesiai sudegino, kitur-gi moterys ragaiszius kepdamos paklojo. Dabar pas mumis lietuviszkų knygų su gudiszkais „litarais“ vargiai pas ką rastum, jai bent netyczia kur nors pastogėj užsilaikė.*)

Dėku vieszpacziui Dievui, dabar gaunam užtekčiai ir knygų ir laikraszczių, kad ir sulyginant su savo kaimynais latviais, labai mažai pas mumis tūm tarpu tėra skaitytojų. Gailu tiktai, kad musų rasztininkai nieko nepranesza apie vyresnybės įstatymus, arba jai ką pranesza, tai labai mažai ir ne apie svarbius daigtus; taip-gi nesmagu, kad nesirupina su atsidėjimu pakelti musų užmigusį drasumą ir tėvynės meilę. Pagal mano nuomonę, visi plūdimai ant gudų valdžios nieko gero neatnesza, jai sykiu su tūm nėra parodyta, ką reikia daryti, idant atsikratyti nū tos valdžios, arba nors, kaip jos nedorumus sumažiti. Ant nelaimės pas mumis vis daugiau ir daugiau atsiranda tokių, kurie jaucziass laimingais po lūkio letenoms, su džiaugsmu mokas gudiszkai, ir, kur tik gal, tą savo gudrybę rodo. Nemato, akliai, kad gudas mumis vis gilyn į balą traukia. Kiek iszėjo suspaudžianczus mus įstatymų nū 1864—92 m. asz negaliu apraszyti. Vienok pas mumis atsiranda tokių, kurie to nemato, ar nenori matyti. Kiti vel szneka, buk po vokieczio valdžia daugiau teisybės esą, nei kaip po *ruskiu*. Ta nuomonė vis daugiau platinas, taip kad gudui su vokiecziu susipeszus, czia pas mumis szis pelnytu, nes daugumas eitu po vokiecziu.

*) Bereikalingai pirkote tas knygas. Kad butumėt nenorėję, nieks jūsu prie to nebutu privertęs. Gaila tiek pinigų gudams padovanoti!
Rėdystė.

Maskolius atēmē mumis, kā tik atimti galējo. Mes-gi tartum snauste snaudziam, nē maž nesirupinam susigražīti savo szventas tiesas. Gudelis, matydamas, jog per tūs 30 metų szī-tą pasieķē, kasdien vis drāsesnis stojas, ir iszmislija vis naujus panczius. Pradžioj praėjusių metų, kaip girdējom, pasidarius draugystē, kuri pirks Lietuvoj žemes ir pardavinēs jos tiktai pravoslavniems, o gal ir dykai davinēs. Isz Petrapilēs viens praneszē man, buk ten rengias draugystē, kurios siekis bus praplatīti Lietuvoj ruskių smarvę („Obszczestwo dla rasprostraneniija ruskaho diela v sievero-zapadnom kraje“). Tai buvo taipogi pradzioj praėjusių metų. Dabar gal ji jau ir pradėjo savo bjaurų darbą. Pamatysime, kā gero nū jos sulauksim. Bet kā mes patys darom, matydami, kad visi isz mūsų kitą kā nor padaryti, tiktai ne lietuviais palikti? Guds tempia mumis ant savo kurpalio, vokietis ant savo, lenks ant savo . . . O mes priesz tai nieko nedarom. Mūsų apszviestieji broliai vieni smarkiai baiksztus, ipacz dvasiszkiejie, kiti neparangus. tretī niekam ne verti . . . Vieni jieszko kas-žin kokių ten įstatimiszķų („legaliszķų“) pamatų, kaip pagelbėti savo nuvargintiems broliams, ir ant to smarkiai daug laiko iszleidžia, taip kad ant galo ir visai užmirszta savo nuvargitus brolius ir seseris. Kiti sako, buk kiek nereikia daryti; ateisiaš laiks, ir žmonēs patys susiprasia . . . Tokias kalbas man ne sykį teko girdėti nū nekurių apszviestų lietuvių. Dyvinas daigts, kaip taip gali sznekėti vyrai apszviesti mokslo. Labai jie nusideda priesz savo tėvynę, kad labiau neįsigilina į mūsų gyvenimą ir neapsveria kaip prigul, mūsų padėjimą. Tie-gi, kurie kalba, jog mūsų žmonēs baisiai neiszsilavinę, nesupranta visūmeniszķų reikalų, iszduoda valdžiai savo geradėjus, isz dalies tur teisybę. Bet isz to dar neiszpuola, jog mumis reik apleisti. Kas baidos pats tiesiog žmonelius mokīti, tai lai apsirenka isz mūsų tarpo tokį, kuriam jis galētu viską del mūsų naudingą

praneszti. Toki-gi žmogų visados rasite. Tas-gi žmogus gal tas žinias tarp mūsų platinti. Del jo nė tokio didelio paojaus nėra, jai kas jį ir apskųstu. Kas tik nor del mūsų gerą daryti, lai apsigivena tarp mūsų. Nemislykit, broliai, kad mes jus iszdūsime valdžiai, arba jusų nesuprasime. Jaigu jus mums rodysite kelią, tai mes visados seksime. Pamatę-gi, kad jus mums tik gerą darot, nieko nesibaidydami jumis užstosime. — Ant galo praszau meilingų skaitytojų nepamislyti, jog asz visų gudų neapkenčziu. Ne, gudai žmonės esą geri, bet tik *dabartinė* jų valdžia tokia bjauri. — Užrauksiu savo nūbudų rasztelį. Tik praszau skaitytojų, idant nesirustytu ant mano sujaukto raszymo. Atminkit, jog tai raszo prascio-kas darbinikas, nepratęs plunksnos, bet arklą valdyti.

Ukiniks — aitis.

Liudvinavas, (Suvalkų rėd.) Korespondencijoje Nr. 11 „Ukiniko“ 91 metų buvo apraszyta doriszka pusė gyventojų Liudvinavo valseciaus. Kaip matyti, uždūtis raszytojo korespondencijos buvo vienūtinai parodyti tikt doriszką pusę, kaipo nevisai pagirtiną. Vienok raszant apie blogą pusę, reikia neužmirszti ir geras puses. Raszydamas apie girtūklystę ir karcziamas, korespondentas visai neiszaizskina priežasties, dėlko paskutiniam laike iszsiplatino pas mus karcziamos, nes prie kiekvieno atsitikimo yra ir priežastis. Teisybė, skaitlius karcziamų yra gana didelis. Kaip ir visur Lietuvoje, karcziamas užlaiko žydai. Daugiausiai uždarbio turi szventomis dienomis, ipacziai žiemą. Užtiesą, kur-gi pasidėti žiemą, atvažiavus į bažnyčią? Juk kiekvienam malonu pasiszildyti, lieka viena užeiga-karcziama dėl žmonių, o žydo pasziurė dėl arklių.

Kada klebonu buvo kn. Lapinskas, tai, kurie nenorėjo važiūti į karcziamą, tai galėjo pasistatyti arklius ant klebonijos kiemo (dar-gi pats klebonas liepdavo savo tarnui prižiūrėti arklius suvažiavusių), o žmonės turėjo visada užeigą klebono namūse. Už-

stojus naujam klebonui, ne tik arklių nepavelina pasistatyti ant klebonijos kiemo, bet ir žmones atėjusius į klebonijos kuknę susisildyti, išvarinėja, per tai žiemos laiką reik skubėtis į karciamą, kad galima būtų gauti vietą dėl arklių žydo pasziurėje, o ir paciam įeiti į karciamą apsisildyti.

Kaip gi tokiu budu nežydės pas mus karciamos?

Labai yra pagailėtina, kad, kas tik važiuja į bažnyčią, pirmiausiai turi atlankyti žydo karciamą,* o paskui Dievo namus. Rudenį ar pavasarį, kada buva dideli purvynai, tankiai girdėti žmonės bredančius kūne iki kelių purvynu per miestelį į bažnyčią kalbant: „Amžiną atilsį, senukas tai buvo geras kunigėlis, jis visada rupinosi apie mus, pas jį visada galima buvo turėti užėigą, o dabartės nenoroms turi įkvėpūti karciamos kvapą, užtai jam tegul užmoka Dievas ant dangaus.“

Užtiesa, labai yra gūdojami Liudvinave kunigai, kurie stengiasi pakelti dorybę savo apygardoje.

Bet, ant nelaimės, sziamė dalyke mės esame našlaicziai. Norint turime du kunigu, vienok viskas priguli nū klebono.

Liudvinavas yra jau grynai lietuviszkas valsczius, nes nē vieno urėdiniko nerasi lenko nē gudo, apart „žemskių“ vyresniojo.

Sziandien da vargiai rasis toks valsczius kur gyventojai jau grynai vartoja lietuviszką kalbą.

Dagi žydai pas mus jau nekalbina jūdai apsirengusio lenkiszakai, tik lietuviszkai. Kaip pirmai Liudvinaviszkaiai kalbėdami gaudydavo lenkiszkus žodžius, norėdami pasirodyti, kad ir jie moka lenkiszakai, taip dabar gauda lietuviszkus, kurie buvo išvaryti iš mūsų kalbos pirm kiek metų.

Lenkiszka kalbą vartoja tik keturi: sudžia Liudvinavo — Aleksa (grynai lietuviszkos kilmės), jo

*) Ar apie Liudvinavą neiszsiranda tokio žmogaus — lietuvio, kurs galētu lietuviszką karciamą įtaisyti? Rėd.

rasztinnikas, žydelis, neva advokatas, kuris padeda sudžiai *visokiūse geszeftūse* ir kits žydelis „Mentke,“ kurpius.

Paskutinis, norint ir tankiai kalba lietuviszkai, vienok, sutikęs apsilvilkusi su jūdu žiuponu, visada kalbina lenkiszka. Tai parodo, kad sziauczius yra iszwintingesnis už mūsų sudžią. Dar lenkiszka gali iszgirsti giedant ant vargonų bažnyczioje, nes mūsų klebonas, norint lietuviszkos kilmės, vienok neužkenčia savo prigimtos, lietuviszkos kalbos.

Retai kur yra taip iszsiplatinusi liutuvystė, kaip apygardėse Liudvinavo. Dagi darbinikai jau supranta tautiszka skyrių. Kada užklausia vieno 9-nių metų piemenuko: „prie kokios tautos tu, Jonuk, pri-guli?“ — gavau atsakymą: „asz katalikas.“ — Bet kas tu, ar maskolius ar lenkas? Tada jau atsakė: „asz *lietuva*“ (sic!)

Kaip patyriau, darbinikai czia labai mėgsta skai, tyti lietuviszkas knižas ir laikraszczius tikt bėdai kad tie, kurie prilaiko knižas ir laikraszczius, bijos. dūti skaityti savo darbinikams, idant neiszdūtu valdžiai.

Kalbant su ukinikais apie mus raszliavą ir apie reikalus pagal tėvynę, tankiai kas-nors isz ukinikų uždūda klausymą, „kodėl mūsų apszviesti vyrai ne-renka paraszų, idant augauti spauda pas mus.“ Už teisybę, jaigu visur taip stovētu dalykai, kaip apy-gardėse Liudvinavo, tai galima butu pradėti atvirai darbūtiesi apie atgavimą spaudos. *)

Abelnai sakant, daug yra gero pas mus, tikt Dievas nedavė mums tikro liutuvio klebono.

J. Maldutis.

Panevėžis. Panevėžyje paskutiniuose me-tuose prisaikšti sudžios turėjo sudyti kelis kart by-

*) Girdėjome, kad Szilgalių valsczus (Naum. p.) ir pusė-tinai laikosi prie liutuvystės. Daug gal padaryti viens gers vyras, kad tikt nor. Szilgalių valsczius taipogi nor kelti klausymą apie spaudą. Susitarkit. Rėd.

las, kurių įtampa su mažomis atmainomis buvo tokia: merga, dažniausiai neturtinga tarnaitė, priviliota ir apgauta prižadėjimais (jog ją ves) gaspadoriaus, o paskui pamesta jo dėl kitos turtingos, kurią ans gaspadorius rengėsi vesti, — atkerštyjo jam, kaipo priežastčiai savo nupūlimo, atidavimu jo triobu ant praryjimo liepsnai.

Tokia merga, nors sugauta už rankos prie uždegimo ir pati prisipažinus prie to nelabo darbo, tapo beveik visūmet daugumu balsų prisaiķitųjų pripažinta už nekaltą jokio nusidėjimo.

Toksai nusprendimas sudžių ne vienam pasirodė didei įstabus, neteisingas ir papiktinantis, užtai prisiziurėkime arčiau, kokios priežasties spyrė sudžias iszteisinti nupūlusią ir sudeginimu triobų prakaltusią mergą.

Kiekvienas isz mūsų, atsiminęs savo veikalų, lengvai atras tarp jų tokius, kuriūs nors darė tik del savo naudos, bet be skriaudimo artymų. Ant paveikslo: ukinķas, gerai rupinantis apie savo ukę, padidindamas savo turtus, atnesza savo darbu tik sav naudą ir jo vidurinis jausmas, ta pajiega, kurią mes sąžine vadiname, nepapeiks tokio jo darbo.

Jaigu vėl tas pats ukinķas pasidalins kąsni sunkiai uždirbtos dūnos arba skatiką su koku nors neturtėliu, tai jo vidurinė pajauta, jo sąžinė pasakys jam, kad ir toks jo darbas yra doras. Nematau asz czion reikalo aiszkinti toliaus tą jausmą, nes turbūt nėra ant svieto žmogaus, kuris nebutu datyręs ant savęs to neiszpasakytai saldaus jausmo szirdies, paeinanczio isz persiliudyjimo, kad ans at-

liko kokį nors veikala, kuris buvo priežasczia prasi-
džiugimo szirdies jo artymo.

Pagaliaus pažįstame mes da pajautą, kurią va-
diname graužimu sąžinės ir kuri slugojo mums ant
szirdies kiekvieną kartą paskui mumis padarytos
blėdies arba skriaudos savo artymui.

Pasakysite gal, kad pažįstate žmones, kurie ne
tik nejauczia graužimo sąžinės, padarę ką-nors
pikto kitiems, bet da džiaugiasi isz tokio savo ne-
labo pasielgimo. Ant tokio užmetimo turiu atsa-
kyti, kad yra datirta, jog gimsta žmonės be sąži-
nės ir todel turime mes jūs prirokūti prie lusų
doriszkai, lygiai kaip žmones be regėjimo t. y. ne-
regius, arba be girdėjimo t. y. kurczius prie lusų
kuniszkai, ir isz tos priežasties negalime mes apie
jūs minėti kalbant abelnai apie žmones turinczius
sveiką vidurinę pajautą.

Privedžiau czion tik kelius svarbesnius apsi-
reiskimus mūsų dvasios iszszauktus įvairių prie-
žasczių, idant parodyti, kad kiekvienas žmogus turi
savyje tokį vidurinį jausmą, kuris aiszkiai jam
ženklina vertę jo veikalo ir kurį yra galima prily-
ginti prie svarstyklių, turinczių gebsnumą siubūti
traukiant svarumu tai į vieną, tai į kitą szalį.

Ta vidurinė pajiega, ta sąžinė įkvepia mumis
neapykantą del kiekvieno veikalo, vis tiek isz ko-
kios priežasties atlikto vieno žmogaus su skriauda
kitų, ir aiszkiai reiskia kad atkerszyjimas, isz ko-
kios nors priežasties atliktas, yra didei nepadorus
ir dargus darbas. Supratus tą tvirtinimą bus lengva
numanyti, kad iki sziol vartotos koros del pikta-
dėjų, kaip iszsiuntimas jų į tolymus, dėl jų svei-

katos blėdingus krasztus, arba laikymas jų bjauriūse kalėjimūse yra atkerszyjimu jiems už jų piktadėjystę. Bet ar gal sąžinė doro žmogaus pagirti nors ir toki atkerszyjimą?

Draugija, jaigu nenori užtraukti ant savo sąžinės piktadėjystės, turi reikalauti atsitolinimo nuo savės blėdingų ir pavojingų sąnarių, del suteikimosav ramaus givenimo, bet negal reikalauti atkerszyjimo, nes atkerszyjimas, yr koks yr, yra piktadėjystė. Už tai daugelyje valstijų yra aprupinti namai del piktadėjų, kuriūse jūs gerai užlaiko szviesiose seklycziose ir kur jie gauna apart sveiko maisto del kuno, kiekvienam pritinkantį darbą ir pamokinimą, bandantį pataisyti jų klaidžią nūmonę apie dorybę.

Žinoma, jog krasztūse, kuriūse da nėra tokių namų, tai sudžios turi prisitaikyti prie tokių pragumų, kokie nuo senovės ten vartojasi ir ne vieną kart pritarti iszsiuntimui į krasztą pasaulės, arba uždarymui kokiūse bjauriūse urvūse tokių piktadėjų, nuo kurių prigul žmones apginti ir kurie negal buti užlaikyti draugijoje be pavojaus del jos.

Bet gerai numanydami iszlygas ir paproczius mūsų givenimo, ar galime parokūti už pavojingą draugijai tokią mergą, apie kurią pradžioje minėjau? Ar negalime be jokios abejonės tvirtinti, kad jaigu ji uždegė triobas, tai padarė ji tai nesvietiskai ižeista savo jausmūse ir beveik iszvartyta isz proto nužeminimais, apjūkomis, neapykanta ir koliojimais, kuriūs jai atsiėjo nukentėti ne tik nuo žmonių, skaitanczių savę už daug geresnius už ją

bet da ir nū bendro savo kaltybės palikusio akyse svieta skaistu ir doru.

Ar svarbesne priežascia piktadėjystės tos mergos nebuvo neteisingumas pasielgimo su jaja jo artimų, kurie už vienodą nusidėjimą vienam žmogui liepia nukentėti visą pragarą paniekinimų, o kitam tą patį nusidėjimą ir už piktą neparokūja? — Ant to klausymo užvis geriaus atsakys paskutinioje byloje isztartas lindyjimas, skelbiantis, jog uždegus triobas merga išzoko į ugnį, idant ten galą gauti. — Ar yra galima pagirti tokius draugijos irėdymus, paeinanczius isz neteisingų isenėjusių pažiurų, kurie, vieton klindyti iszsiplatinimą pikto, da verczia savo sąnarius prie nedorybės? Ant galo paklausiu da, ar galėjo sudžios, neapsunkindami savo sąžinės isztarti apkaltinantį nusprendimą tokios mergos, matydami szalia jos piktadėjystės neiszmastūjamą daugybę netiesų ir skriaudų atliktų kitų žmogiszkų esybių del padidinimo szirdgėlos ir nužeminimo nelaimingos nusidėjėlės?

Teatsako ant tų klasymų kiekvienam jo sąžinė, o asz turiu da czion paminėti, kad parasziau siziūs žodžius ne del užtarimo pikto, bet del pažadinimo isz miego snaudanczios pajautos teisingumo. — Juk kiekvienas pripažins, kad žmogus, ar ans butu vyriszkos ar moteriszkos lyties — yra vis tokiu pat žmogumi, su tokia pat sąžine ir tokiu pat iszmanymu, užtai ką rokūjame vienam už piktą, tai parokūkime ir kitam, o toks teisingumas pažiurų ir mąstymų pakels neabejotinai padorumą paproczių ir sumažins skaitlių panaszių liudnų ir da liudnesnių bylų. Privalu tik da mums neužmirszti,

kad turime, klausydami balso sąžinės, užlaikyti mūsų szirdyje kûdidžiausią neapykantą del nusidėjimo, del piktadėjystės t. y. del paczio nelabo veikalo, bet neiszplatinti tos neapykantos ant nusidėjėlių, kurie noliauna ir tada buti žmonimis, mūsų artymais, reikalaujancziais dažnai tik su szirdingu jausmu pardûtos rankos, idant pagryžti ant kelio padorybės.

Būtė.

Nū Puncko (Suvalkų rėd.) Jau nū dviejų deszimčių metų nekurie kaimynai mūsų szalies iszkeliavo Amerikan. Isz tokių viens isz Papunkės Pajaujis, kurs ten, sako, palivarkus įgijo, o tokią taukinę įauginę, kad per siauras duris įeiti negalīs. Prastas prascziokėlis, matykit, ten lobį įgijo. Kits gi, girdėtis, Pauksztys Veiverių mokslo, laimingai prekystę vedas.

Dievs ten jiedviem tepaded' ir teszelpia įkvėpimais savo. O apie mus tai visokie nusidavimai dūdasi girdėti isz to veržimosi į Ameriką: daugelis ukinų randa ten iszsigelbėjimą nū skolų, kuriems žydas kamarniką graižės parvežti: iszbėgę ten užsidirba kelis szimtus ant skolų atdavimo, o tū tarp tur jų luktert, tai labai jiems ant nago. Bet prasiskolina jie daugiau per bylinėjimąsi su gentimis ar su susėdais. O kits ir isz nenūsėdos klaidžioja po svetimas szalis: viens mūsų szalyje isz tokių ukvatnikų beveik kasmets eina ir pareina užsidirbęs tikt ant kelionės. Jau apie penkis ar szeszissyk važinėjo.

Eina Amerikan kiti ukinikauti. Gûdotinas, rodos, butu szioks jaunų, pakylanczių vyrų veržimas į žmones: igauna buklumo ir patyrimo, — įpa-

tybių n'apseitinais reikalingų dėl vyro, troksztanczio tikrai pildyti paskyrimą savo, t. y. saugoti laimės netik įpatiszkai savos, bet dar labiaus vieszos, nes tai yra uždėjimas krikszczionystės; nežiurint jau ant to, kad tai uždėjimas, be pildymo kurio negalima buti tikru krikszczionimi, viesza laime tvirtai pririszta prie įpatiszkos laimės kiekvieno: jaigu vienas ko neįjiegia, tai padarai su keliais draugystėje; jaigu su keliais ne, tai visi sustoję isztaišys, kad tik tur tikrą krikszczioniszka išmintį, t. y. sveiką protą.

Ar toks užsirėžimas jaunujų? — Ne. Tiesa, ir tai geras daigtas, pavedus vienam broliui tėviszkę, jieszkoti sav isztrēmime buklumo žmoniszko, idant tūmi paskui elgtiesi ir teiktiesi krasztelyje gimtiniame, kurio dūna iszmaitino. Bet tokių užsirėžimų nieks sav iszkeliaudamas nedaro; nėra tokių supratimų iksziol tarp mūsų nelaimingų kaimynėlių. Jaigu kurs eina į Ameriką, tai tik prastai bėga nū darbystės, — nu vargo, kuriam maža dalis iszpūla; o dažnai pameta tėvelius senus varge, jieszkodamas laimės, ir užmirsza vargus namiszkių. Ir per tai atsieina, kad mūsų szalelė geriausių sylų savo nustoja.

Tretiejie eina ant tarnavimo. Tai didžiausia nelaimė. Mūsų tarpe ir taip jau tarnai turtingesni už ponus savo: o prie to ir ponais jau jie stojasi, ne ukinikais: su jais reikia apsieiti lyg su svecziais, mat nežino, kada kurs iszkeliaus Amerikon, arba pas kitą poną. Czia tai aiskiausiai pasirodo kenklumas saymeilingumo: randasi daug nedorų, kurie

atkalbinėja tarnus nū kitų ukinikų, ir per tai nieks negal apsitikrėti tikrai su tarnais ant czielių metų.

O kiek pesztynių priežastis ta Amerika!!! Kožnas isz Amerikos parėjęs augsztyn galvą rieczia, ir neiszkenczia nesusiėjęs su senaisiais draugais, ir szitie skubinasi jūs prilenkti prie savęs. O anie eina, kaip sako, ant vieno: kad ir galvą kam perskels, tai jis žino kelią į Ameriką ir pinigų ant kelionės parsivežė; o namiszkiei vėl neužsileidžia, ir pertai pakyla kartais baisios pesztynės, kaip kada ir akmenimis mėtosi. Senovės vyrai bene daugiaus degtinės gerdavo, o kartais ir lazdomis pasivainodavo, ne tik akmeninis — atlikdavo ir kumscziomis rokundas savo.

O kiek nelaimių! Pirm kelių dienų viens paveikslingas ukinikas laiszką gavo, kad jo sunus, nū kareivystės Amerikon pabėgęs, tapė užgriutas, ir po asztūnių valandų Dievui duszią atidavė. O dikts buvo ir paveikslingas vaikas. Dar kiti du sunus jo taip-gi jau Amerikoje dėl tos pat priežasties. Kits-gi jau vedęs užgriutas pirm kelių metų, kurio ir uždarbiai ten žuvo. Nežinia kaip su sziūm bus.

Tai tik isz mūsų kaimo, kuriame yra apie du szimtus gyventojų, yra Amerikoje apie asztūniolika vyrų ir viena mergina. O kas su kitais dedasi? Neseniai viens (isz girtūklių namo) iszkeliaavo Amerikon; nežinau, kiek jų ten susirinkę buvo ir, suderėję Lazdynūse su žydu, davė pinigų ant szipkorczių (laivalakszczių), ir ant pervežimo: žyds suėmęs po kelias deszimtis nū kožno pats sav nu-

keliavo Amerikon, o szie beprociai žiopliais pasi-
liko. Pažįstamas asztūnesdeszimts įkiszo . . . Sklai-
dosi ir nyksta . . .

Gromatos Jono pas Baltrų į Ameriką.

Mieli skaitytojai! pirmiausiai turime paaiszkįti
atradimą szitų gromatų. Ant svieto dedasi visoki
stebuklai, taip va pernai žemė ipykus, kad jau
keli tukstancziai metų, kaip žmonės ją ganubyja,
tai matikūdami, tai ardami, tai akėdami, kad pra-
dėjo vis tankiaus kastis į vidurius jos, jieszkodami
anglių ir metalų, — prislogino Amerikoje kelias de-
szimtis anglekasių dėl pabauginimo svieto. Tarp
szitų nelaimingų buvo ir Baltrus Dubininkas isz
Daubarių, iszkeliavęs pirm kelių metų isz Lietu-
vos, Baltrus, kaip ir visi darbinįkai lietuviai, nors
ir pabaigęs keturias kliasas Senapilės gimnazijoje,
bet nemokėdamas angliszkos sznekos, neturėdamas
nė pažįstamų nė draugų ir iszjūktas užtai ameri-
kiezių turėjo, atplaukęs į Ameriką, badą, szaltį
kęsti, nės czion atėjūnams labai sunku rasti darbą.
Potam, tiesa, gavo darbą anglekasyklose netoli nū
Szenandoriaus. Nors mokėjo jam ir dolerį ant
dienos, bet isz tų pinigų vos-nors galėjo tikt isz-
misti, mat' ten neiszpasakytas brangumas visko,
kas žmogui neatbutinai reikalinga dėlei gyvaszio,
kaip tai valgis ir pastogė.

Per tai ir nedyvai, kad po minėto atsitikimo
nū jo palaikų nieko neliko kaip tikt keletas gro-
matų, raszytų į jį kas-žin kokio Jono isz Rudos,
kurias teisingi amerikiečiai prisiuntė mums, kad

sugražintumėme giminėms. Bet nežinodami, kur gyvena giminės Baltraus ir iszrasdami gromatas vertoms perskaitymo, mes sumislyjome patalpinti laikrasztyje, tikimės, kad tūtarpu perskaitys jas ir giminės ir nepyks, kad gromatos prapūlė.

Kitame numerije bus patalpinta pirmutinė gromata Jono pas Baltrų.

Nū redystės.

Per nepriežiurą *istorijos* straipsniai susimaiszė. Todėlei dabar paaiszkiname, kad skyrius istorijos: „Parusių karės už nepriegulmę su Kryž. ir ric. visos Europos“ prasideda numeryje 2, paskui eina num. 3, toliaus num. 1 ir užsibaigia num. 2.

Nr. 3 „U—o“ ant lakszto 40, antroje koliumnoje, 21 eilėje nū apaczios vieton „P.“ turi buti „neturinti girių, liūsa nū girių.

Vinc. Lr. Mje. Antra gromata nebus patalpinta — per sausa, reikia gyviau raszyti.

Gromatas, rankraszczius bei pinigūs į „Ukinįko“ redystę siuncziant, reikia padėti szioķį adresą:

Herrn Dr. Bruažis

Tilsit (Ostpreussen.)

Italpa: Nelaikykite patys savęs per paikus. — Apie nauda kurią mums atnesza bitys, padėdamos augmenims apsisvaisinti. *J. Bitaitis.* — Vienam verksmas, kitam džiaugsmas. *Aržūlatis.* -- Lietuvos istorija. *Lietuvos vaikas.* — Kaip reikia szerti ir užveizėti gyvūlius. *J. Sevēksznys.* — Kaip iszskirti skalsas isz rugių. Vaistas nū drugio. *A. Veliūniszkis.* — Kaip atgaivinti prigerusį. *A. V.* — Keli žodžiai neszczioms ir bobutėms. *Svirplys ir Draugaitis.* — Apie muilą. *X. N.* — Kromai so-džiūse. — Svetimi krasztai ir mūsų szalis. — Smertis kunjgaikszczio Keistuczio. *Poderys.* — Isz Lietuvos: Joniszkis. *Ukiniks* — aitis. *Lindvinavas.* *Maldutis.* — Panevėžis. *Bitė.* — Nū Puncko. — Gromatos Jono pas Baltrų į Amėriką.

Atsakantis rėdytojas: Kristupas Voska, Stulbėkiūse.
Spausdįta pas Otto v. Mauderode, Tilžėje.